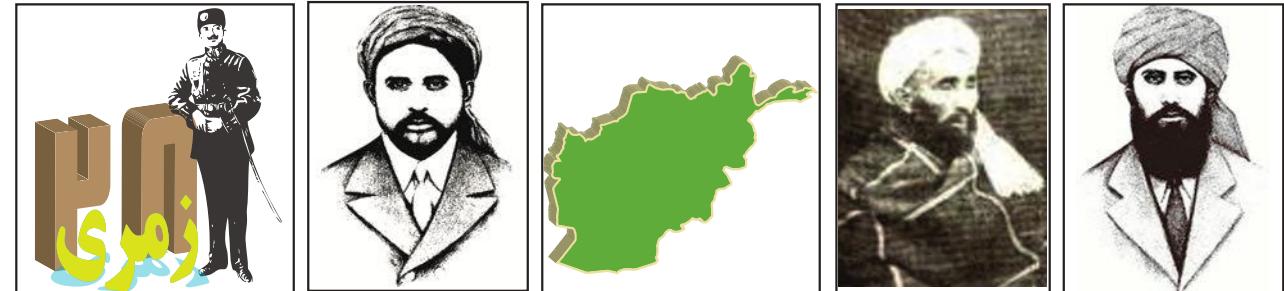


هبو ادپالنه ٧ ټولگى



۱۲۹۸





ملي سرود

دا عزت د هر افغان دی	دا وطن افغانستان دی
هر بچی یې قهرمان دی	کور د سولې کور د توري
د بلوڅو د ازبکو	دا وطن د ټولو کور دی
د ترکمنو د تاجکو	د پښتون او هزاره وو
پامیریان، نورستانیان	ورسره عرب، گوجردی
هم ايماق، هم پشه يان	براھوی دی، قزلباش دی
لکه لمر پرشنه آسمان	دا هېواد به تل حلېږي
لکه زره وي جاویدان	په سینه کې د آسیا به
وايو الله اکبر وايو الله اکبر	نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



هېوادپالنه

اووم ټولگي

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ . ش.



د کتاب ځانګړتیاوي

مضمون: هېوادپالنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د تولنيزو علومو دیپارتمنت د درسي کتابونو مؤلفين

ادیت کوونکي: د پښتو ژبې د ادبیت دیپارتمنت غړي

تولگي: اووم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تأليف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوی ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ څای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې يې پلور او پېرودل منع دي. له سرغروونکو سره قانوني چلنديږي.



د پوهنې ۵ وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او بنونکي خدای ﷺ شکر په خای کوو، چې مور ته يې ژوند رابنلي، او د لوست او لیک له نعمت خخه يې برخمن کري يو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفى ﷺ چې الهي لومنې پیغام ورته (لوستل) و، درود وايو.

خنګه چې ټولو ته بنکاره ده ۱۳۹۷ هجري لميز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هپواد بنونيز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. بنونکي، زده کونکي، کتاب، بنونځي، اداره او د والدينو شوراګانې د هپواد د پوهنې نظام شپرگونې بنسټيز عناصر بلل کيري، چې د هپواد د بنونې او روزني په پراختيا او پرمختيا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هپواد په بنونيز نظام کې د دودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دي.

له همدي امله د بنونيز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لوړي ټوبونو خخه دي. همدارنګه په بنونځيو، مدرسوا او ټولو دولتي او خصوصي بنونيزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزعې ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې خای لري. مور په دې باور يو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د بنونې او روزنې اساسی اهدافو ته رسپدلي نشو.

پورتنيو موخو ته د رسپد او د اغېنزاک بنونيز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هپواد له ټولو زړه سواندو بنونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو خخه په درناوي هيله کوم، چې د هپواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدريس، او د محتوا په لېردولو کې، هیڅ دول هڅه او هاند ونه سېموي، او د ډوہ فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوشښ وکړي. هره ورڅ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤوليت په درک سره، په دې نيت لوست پیل کري، چې د نورخې گران زده کونکي به سبا د ډوہ پرمختالي افغانستان معماران، او د ټولنې متمند او ګټور او سپدلونکي وي.

همدا راز له خورو زده کونکو خخه، چې د هپواد ارزښتناکه پانګه ده، غونښته لرم، خو له هر فرصت خخه ګټه پورته کري، او د زده کري په پروسه کې د خيرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او بنونکو ته په درناوي سره، له تدريس خخه بنه او اغېنزاکه استفاده وکړي.

په پاي کې د بنونې او روزنې له ټولو پوهانو او د بنونيز نصاب له مسلکي همکارانو خخه، چې د دې کتاب په ليکلو او چمتو کولو کې يې نه ستري ګډونکي هلي خلې کري دي، منه کوم، او د لوی خدای ﷺ له دربار خخه دوى ته په دې سېیڅلې او انسان جوړونکي هڅې کې بریا غواړم. د معاري او پرمختالي بنونيز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وګړي ې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دكتور محمد ميرويس بلخي





فهرست

د لوست شمېر	سریکونه	مخونه
لومړی لوست	د لوی خدای ﷺ ستاینه	۱
دویم لوست	د اسلام د پیغمبر ﷺ اخلاق	۴
دریم لوست	د افغانستان تاریخي مخینه	۷
څلورم لوست	ملي ترانه	۱۱
پنځم لوست	هپوادپالنه	۱۴
شیرم لوست	استاد خلیل الله خلیلی	۱۸
اووم لوست	د وطن حق	۲۱
اتم لوست	ملي ګټې	۲۴
نهم لوست	ملي اتلان	۲۸



مخونه	سرليکونه	د لوست شمېر
٣١	شهيد محمد موسى شفيف	لسم لوست
٣٤	ملي پيغام	يوولسم لوست
٣٧	له هپواد خخه د دفاع په لاره کې د افغانانو...	دولسم لوست
٤٠	حب الوطن من الايمان	ديارلسم لوست
٤٣	د افغان ولس څانګړېتیاوي	څوارلسم لوست
٤٦	شهيد محمد هاشم ميوند وال	پنځلسم لوست
٤٩	ولې له افغانستان سره مينه لرو؟	شپارلسم لوست
٥٢	آزادي د الله تعالى نعمت او انساني حق دي	اوولسم لوست
٥٥	اسلام د مسلمانانو د ملي يووالۍ بنسټ دي	اتلسمن لوست
٥٧	ملي لندي	نولسم لوست
٦٠	د پوهاند شهيد غلام محمد نيازي ياد	شلم لوست
٦٤	د پخواني شوروسي اتحاد ديرغل پر وراندي...	يوويشتم لوست
٦٨	اسلام زمور د ملي يووالۍ مرکزې عنصر دي	دوه ويشتم لوست
٧١	ملا فيض محمد كاتب هزاره	درويشتم لوست
٧٤	سوله او د هپواد بيا رغونه	خلوريشتم لوست
٧٧	د هپواد رغونه د هر افغان ملي او ...	پنځه ويشتم لوست
٨٠	د ټولنې د غړو متقابل حقوق او مسؤوليتونه	شپريشتم لوست
٨٤	خپلواکي او آزادي	اووه ويشتم لوست
٨٦	افغانستان د علم او تمدن زانګو	اته ويشتم لوست





حمد عربي کلمه ده. د الله ﷺ ستایلو ته وايي. موب د الله ﷺ ستاینه کوو، حکه موب بې مسلمانان پیداکري يو. عقل او فکر او روغ بدن بې راکري. بې شمېرە نعمتونو بې راباندي پېرزو کري، پوهه بې راکري چې بنه له بدو او خير له شر سره توپير کرو. له دې امله باید سهار او مابنام، شپه او ورخ، يعني هر مهال آن دکار په بهير کې الله ﷺ ياد، ستاینه او ذکري بې وکرو چې که وشي په دنيا او اخرت کې زمود بدبني، خير او فلاح لامل شي.
تساو خه ډول د الله ﷺ شکر کابائ او ستاینه بې کوي؟
په دغه لوست کي د الله ﷺ د ستایني او حمد په اوړه یو منظوم کلام لولو او خوند تري اخلو.

دلوی خدای ستاپنہ

جود د هر چاستا له جوده
 ته دانایی ته حکیم یپی
 ته د Ҳممکی مخ زبیاکرپی
 لیده تا ورکرپه بصر ته
 ویل تا ورکرپه زیان ته
 تا و خولی ته دکر ورکر

ای د ه——ر موجود معبود
ته رحمان یپی ته رحیم یپی
رنگارنگ گل——ونه واکرپی
عقل تا ورک——پ و سرته
مزه تا ورک په دهان ته
تانا وزرونو ته فک——ر ورک

په کاغذ باندی کښل شي
 تا په عل_____م وي موندلی
 پوهه تا ورک_____ره انسان ته
 خاوری تا لکه په خواب کړي
 ګل پر مخکه زرغون ته کړي
 پادشاهان په زنځیر بند کړي
 خوشحال خان خټک

چې په زړه خ____ه ويل شي
 نه ويلی وي نه کښ____لي
 ستوري تا ورکره آسمان ته
 او به تا په اضطراب ک____ري
 له اورو نه باران ته ک____ري
 چې غصب باندی خرگند کړي

پورته حمد د پښتو ژې ستر شاعر او لیکوال خوشحال خټک ويلی دی. خوشحال خان خټک د پښتو ژې نامتو شاعر او لیکوال تېر شوی. خوشحال خټک پر ۱۰۲۲ هجري قمری کال [۱۶۱۳] د پښور په اکوره کې زېږدلی. د پلار نوم ېې شهباز خان دی. خوشحال خټک پښتو شعر او ادب ته زيات خدمتونه کړي او ارزښتمن کتابونه ېې ليکلي دي. د هغه د کورنۍ غړي زیاتره د هغه په شعر او ادب کې د هغه لارویان وو. اشرف خان هجري، عبدالقادر خټک، سکندر خټک، حليمې خټکې، توټيا خټکې، افضل خان خټک او نورو د هغه پر پل پل اينسي او د پښتو ژې او ادب مينه والو ته ېې ارزښتمن تأليفات پرېښي دي.

د نظم لنډ مفهوم

په دې ستاینه کې شاعر الله چلله ته د ستاینه په موخه لاسونه پورته کړي او د هغه ستاینه کوي، وايې، د نړۍ ټول مخلوقات، که پر وچه ژوند کوي که په اویو او د سمندرونو په تل کې، ټول ستا حمد او ثنا وايې. د هر چا جود او سخاستا له جود او سخا خڅه ده. ته پر خپلو مخلوقاتو ېې کچې مهربان ېې، ته په هر خه پوه او عالم ېې. د Ҳمکې مخ دې په رنګارنګ ګلاتو او شنو بوټو، مېوه لرونکو او ېې مېوې ونو، غرونو او سیندونو بنايسته کړي دي. انسان ته تا عقل ورکړي او په ماغزو کې دې ورته پوهه اينسي. ستاد لورېنې له امله ستړګې ګوري. ژبه ستانعمت دي، د دنیا د نعمتونو مزه پر ژې معلومېږي او همدا ژړه ده چې وينا کوي، ستا شکر کابري او ستایي دي. تا له کتاب او کاغذ خڅه علم او پوهه نه ده زده کړي، ستا علم او پوهه ازلي ده. تا پر ستورو آسمان بنګلې کړي او انسان دې پر پوهه نازولی



او له نورو حیواناتو خخه دې په همدي فکر بېل کړي دی. بارانونه ستارحمت دی او د ځمکې مخ پرې خړو به او سمسوروې. که د قهر او غصب اراده وکړې، نو په هماغه شپهه آن د ځمکې د مخ ستر پاچاهان د تخت له ګډي رانسکوروې، څکه تا په قرآن کريم کې فرمایلي: ﴿وَتُغْزِي مَنْ تَشاءَ وَتُذَلِّ مَنْ تَشاءَ﴾ {ال عمران: ۲۶} [ژباره: چاته چې وغوارې عزت ورکوې او چاته چې وغوارې ذلت او خواري.]



زده کوونکي دې په ډلو ووپشل شي. هره ډله دې په دې اړه خبرې وکړې چې په خه ډول د خدای ﷺ ستاینه کوي. د خبرو پایله دې بیا د ډلو استازې نورو ته واوروې.



- ۱ - موږ د الله ﷺ د نعمتوںو په وړاندې پر زېه خه وايو او په عمل کې خه کوو؟
- ۲ - آیا لوی خدای ﷺ زمور ستاینې ته اړتیا لري؟ موږ ولې د هغه ستاینه کوو؟
- ۳ - بسم الله الرحمن الرحيم خه معنا لري او موږ ولې د هر نېک کار په پیل کې هغه وايو؟



په خوکربنو دې په خورا خوره او بنکلې زېه د الله ﷺ ستاینه ولیکې او د مضمون په راتلونکي ساعت کې یې نورو زده کوونکو ته د بنوونکي په لارښونه واوروئ.





د اسلام د ستر پیغمبر ﷺ اخلاق

اخلاق خه شی دی؟ له اسلام خخه د مخه د عربو او نورو ملتونو اخلاق خنگه وو؟ د اسلام ستر پیغمبر ﷺ د حملکو اخلاقو ته خنگه بدلون ورکړ؟ پیغمبر ﷺ د خرنگه اخلاقو خاوند و؟ په دغه لوست کې به د اسلام د پیغمبر ﷺ خینې اخلاقې صفتونه مطالعه کړو چې د هغه ﷺ له اخلاقو سره آشنا او د خپل ژوند د لارې مثال یې کړو.

د اخلاقو تعريف

اخلاق په لغت کې خوي، خصلت او طبیعت ته ويل کېږي. په اصطلاح کې اخلاق په نفس کې له هغه خای په خای شوو صفتونو یا خویونو خخه عبارت دي چې انسان د هغه په واسطه بنه له بدلو او ور له ناورپو خخه بېلوي. که انسان د بنو اخلاقو خاوند وي، هغه بنه، د منلو ور او بنيسته کارونه سرته رسوی. لکه رښتیا، نېکۍ، له یو بل سره مرسته او تعاون، زړه سوی، امانت ساتنه او نور، خوکه خدای مه کړه، خوک د بدلو او ناورپو اخلاقو خبتن وي، له هغه خخه ناوره او ناخوبنه کارونه سرته رسپېږي، لکه دروغ، بسکنځلې، غلا، خیانت، ظلم او داسې نور.



په اسلام کې د اخلاقو مرتبه

د پیغمبر ﷺ له رسالت او د اسلام د سپېخلي دین له راتگ خخه د مخه په عربو او د حمکي د مخ په نورو ولسونو کې بد او ناوره اخلاق ډپر دود وو. د اسلام ستر پیغمبر ﷺ د الله تعالى له خوا د بشريت د لارشونې او ژغورلول پاره راولپرل شو، قرآن کريم پرې نازل شو او دا دنده ورکړ شوه چې نېک اخلاق په خلکو کې بشپر کړي، لکه چې فرمایي، [إِنَّمَا بَعْثَتُ لَكُمْ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ]. ژباره: زه ددي لپاره رالپرل شوی یم چې مکارم او نېک اخلاق بشپر کرم. په دي توګه هغه د ناوره عادتونو او اخلاقو شری ټوله کره او عالي او ارزښتنم اخلاق یې تعیيم او پلي کړل، بشريت یې له ګمراهيو او بدمرغيو خخه د نېکمرغيو او د دنيا او آخرت نېکنځو ته راویاله.

د پورته وينا پر بنستې د الله جل جلاله پیغمبر د خپل بعثت او رسالت اصلي او بنستیز هدف د نېکو اخلاقو بشپرول ګنډي دی. له دي امله اخلاق د اسلام د سپېخلي دین اساسی رکن ګنډ کېږي.

په اسلامي لارښونو کې په عمومي توګه عقاید، احکام او اخلاق نغښتي دي. عقاید د انسانانو عقیده او ايمان سموي، احکام د انسان کره وره تنظيموي او اخلاق د انسان طبیعت او خوبونه بنیاسته کوي.

د پیغمبر ﷺ د اخلاقو خو بېلګي

ام المؤمنين حضرت عاشيپي ﷺ فرمایي دي: د پیغمبر ﷺ اخلاق قرآن کريم و؛ يعني د پیغمبر ﷺ زوند د قرآنکريم د احکامو او عالي ارزښتونو عملی تطبيق و. هر مسلمان چې قرآنکريم تلاوت کړي او خان پرې پوه کړي، د اسلام د ګران پیغمبر اخلاق په غوره توګه پېژني او عمل پرې کوي. د اسلام د ستر پیغمبر، حضرت محمد ﷺ د اخلاقو خو بېلګي يادوو:

- پیغمبر ﷺ تر ټولو انسانانو ربنتیني انسان و. له دروغو خخه یې کرکه درلوده، ټولو ته به یې په ربنتيا ويلو امر کاوه. فرمایلي یې دي، ربنتيا ويل سړي ژغوري او دروغ سړي هلاکوي.
- نېکريم ﷺ تر ټولو زیات حيانک انسان و، مسلمانانو ته یې په شرم او حیا امر کاوه او له بې حیابې خخه یې منعه کول. فرمایي، حیا د ايمان خانګه ده.
- پیغمبر ﷺ تر ټولو زیات امانت ساتونکي و، آن تردې چې په خپلو دېښنانو کې په (امين) مشهور و. مسلمانانو ته یې په امانت ساتلو ټینګار کاوه، له خیانت خخه یې منع کول، لکه چې فرمایلي یې دي، خوک چې امانت نه ساتي، هغه ايمان نه لري.



• پیغمبر ﷺ تر ټولو زیات سخاوت او کرم درلود، خه یې چې په واک کې وو، له نورو سره یې شریکول. فرمایلی یې دی، تر ټولو غوره خلک هغه خوک دی چې نورو ته یې ډپره گته رسپری او مرسته ورسه کوي.



هر زده کوونکی دې د بنو او بدوماخلاقو د یوې یوې بېلګې نوم واحلي او د جاهليت دورې د اخلاقو د بېلګو په اړه دې معلومات وړاندې کړي.



١. اخلاق په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ؟
٢. د اسلام د ګران پیغمبر ﷺ له راتګ خخه دمخته د عربو او نړۍ د نورو ملتوونو تر منځ د اخلاقو وضعیت خنګه و؟ بیان یې کړئ.
٣. د پیغمبر ﷺ په رسالت او اسلامی بنوونو کې د اخلاقو مرتبه په لنډه توګه تشریح کړئ.
٤. د ام المؤمنین حضرت عائشې ﷺ دا وينا چې د پیغمبر ﷺ اخلاق قرآن و، خه مفهوم لري؟
٥. د اخلاقی صفتونو په لیکه کې د پیغمبر ﷺ د ربنتیا ویلو، حیا، امانت او سخاوت په اړه په یادو شوو نبوی احادیشو استدلال وکړئ.



هر زده کوونکی دې د پیغمبر ﷺ د یو اخلاقی صفت او امانت ساتلو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکي.





د افغانستان تاریخي مخینه

زمور ګران هېواد په خپل شو زره کلن تاریخ کې د بشري ټولنې له تمدنونو سره جوخت د زړې آریانا تمدن او اسلامي پرتمین تمدن په خپله غېړه کې روزلى او پاللى دی. لرغونی افغانستان په خپل اورد تاریخ کې ډېړي لورې ژوري لیدلي؛ کله یې د سیاسي واکمنی لمنه پراخه شوي او کله هم د سیمې او نېړۍ د واکمنو تر برید لاندې راغلې، د هغوي اغښې پرې زیات شوي او خاوره یې کوچنی شوي ده. په دې لوست کې به تر اسلام د مخه او وروسته له افغانستان سره په لنډ ډول آشنا شي.

افغانستان تر اسلام د مخه

د آریانا خاوره چې يوه برخه یې او سنی افغانستان جوړوي او مور پکې ژوند کوو، لويدیع لورته یې ایران، ختيئ ته یې د سند سیند، شمال ته یې د آمو سیند او سوبيل ته یې د عرب سمندرگۍ (بحيره) پروت و. زمور په هېواد کې د اسلام تر راتنګ او خپريلو د مخه یو شمېر کورنيو، لکه: پېشداديانو، کيانيانو، اسپه، کوشانيانو او یفتيليانو حکومتونه کړي دي. له اسپه کورنی خڅه تر کوشانيانو پوري هخامنشيانو او یونانيانو هم بريلونه کړي او تر خپلې واکمنی لاندې یې راوستی دی، خو زمور د خلکو د مبارزو او سربنندنو له امله په شا تمبول شوي او هېواد خپله خپلواکي ترلاسه کړي ده. د کوشانيانو د کمزوری له امله یفتيليانو واک تر لاسه کړ. د یفتيليانو د دورې په پای

کې چې کوچنيو کوشانيانو سیمه بیز حکومتونه درلودل، زمودر هپواد د ختیئ، لوپدیئ او شمال له خوا د موریانو، ساسانیانو او ترکي قبیلو له خوا تر برید لاندې راغي. کورنيو واکمنانو پر خلکو ظلمونه او ناروا کوله. په پایله کې زمودر هپواد بدمرغۍ او تورتم په کندې کې ولوپد، خلک له پې وزلى او لورې سره مخامنځ شول. په دغه مهال کې د اسلام د مبارک دین وړانګو زمودر د هپواد خمکه او آسمان رنما کړ او خلکو ته یې د نوي او نېکمرغه ژوندون زېږي ورکړ.

افغانستان تر اسلام وروسته

په اوومې میلادي پېړۍ کې د اسلام مبارک دین زمودر هپواد ته راغي او د خلکو په ژوند کې یې بدلون رامنځ ته کړ؛ زمودر خلکو ته یې نوي اسلامي هویت ورکړ، د یووالې امرې ورته وکړ؛ د خلکو پر مخ د علومو دروازې پرانستې شوې. زمودر خلکو هم د علمي او فرهنگي خدمتونو له لارې د اسلام د خپرپدلو په لاره او هم د اسلامي تمدن او فرهنگ په ودې او انکشاف کې هلې خلې کړي او فعاله ونډه یې اخیستې د.

د خپلواکو اسلامي حکومتونو رامنځ ته کېدل

په افغانستان کې د خپلواکو اسلامي حکومتونو په رامنځ ته کېدو طاهريانو، صفاريانو، سامانيانو، غزنويانو، غوريانو او خوارزم شاهانو د هغه وخت له ناپرو شرایطو سره سره هر یو په خپل وار د اسلامي تمدن په بنستې اپښو دلو کې ارزښتمنې هلې خلې کړي دي.

په دیارلسمه پېړۍ کې د چنګېز خان په لاس د خوارزم شاهانو د وروستي پاچا په له منځه وړلو مغول واك ته ورسېدل. زمودر هپواد بیا له ګډوډي، بدامي او څورتیا سره مخامنځ شو، تر هغه چې واک د ګورګانی تیمور اولادې، شاهرخ او سلطان حسین بايقارا ته ورسېدل. دا مهال افغانستان د ترقى او پرمختګ په لورې ګام واخیست، فرهنگ او هنر وده وکړه. د سلطان حسین له مرینې وروسته بیا کورنۍ جګړې او بې اتفاقی رامنځ ته شوه، تر هغه چې میرویس نیکه د ولسي پاڅون له لارې له افغانستان خڅه د صفویانو لاسونه لنډ کړل. میرویس نیکه، نه یوازې افغانستان د صفویانو له منګولو خڅه وړغوره، بلکې اته کاله یې په خپلواک دوول د قوم د یو مشر په توګه خپل هپواد اداره کړ. د میرویس نیکه له مرینې وروسته، هغه نظام چې ده یې بنستې اینې و، دوام ونه کړ او له څورتیا سره مخامنځ شو. په هپواد کې ګډوډي رامنځ ته شوه، تر هغه چې په ۱۷۴۷ کال کې احمد شاه بابا د شېر سرخ په جرګه کې د چارو وآګي تولاسه کړل. دغه مهال هپواد خپل سیاسي دریغ تر لاسه کړ او د افغانستان



په نامه ونمول شو، پولې او سرحدونه يې د هغه په تدبیر بېرته ژوندي شول.
د احمد شاه بابا له مرپني وروسته، نه يوازې د هغه د ځایناستو تر منځ بې اتفاقی او شخړې رامنځ
ته شوې، بلکې هېواد کمزوری شو، له هر لوري تر بریدونو لاندې راغي او یوه برخه يې له بدن
څخه جلا شوه.

د امير امان الله خان د واکمنۍ پرمھال د هېواد د څلواکۍ بېرته اخيستل
د امير امان الله خان په وخت کې د هغه لومنې کار له انګليسانو څخه د افغانستان د څلواکۍ
اعلاتولو. د خلکو د ملاتړ او سربنندنو په پایله کې يې په ۱۹۱۹ - ۱۲۹۸ لمزېز کال کې
د افغانستان څلواکۍ بېرته ترلاسه کړه. افغانان د خپل برخليک خاوندان شول او د ترقى او
پرمختګ په لوري ګامونه کېښوول. د بهرنیو لاسوهنو له امله زموږ هېواد یو خل بیا د نا امنی
لوري ته لار چې په پای کې محمد ظاهر شاه واکمنۍ ته ورسید. د محمد ظاهر شاه په خلوېښت
کلنډ دوره کې، که خه هم د هېواد کرنې، صنعت، فرهنگي او اداري ډګرونو ته، لکه خنګه چې
لازمه وه، زیاته پاملرنه ونشوه، خو بیا هم هېواد په سوله او امن کې ژوند کاوه.

د ثور کودتا او د هغې ناوړې اغښې
د ۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې نېټې په کودتا زموږ په هېواد کې د پردي فرهنګ د نفوذ لپاره زمينه
برابره شوه. زموږ خاورې ته د شوروی اتحاد سري لښکري رانټوې. زموږ خلکو په یو ډله یېز
پاخون د جهاد بېرغ پورته او د زیاتو څاني او ملي زیانونو په ګاللو ېړغلګر لښکر سرماتي او
غابس ماتي له هېواده وشرل، خود کورنيو جګرو او بهرنیو لاسوهنو له امله زموږ هېواد بیا د پان
پر ژۍ ودرېد.

د تاریخ له پایو څخه دا لوست تر لاسه کولای شو، چې کله زموږ هېواد د پرديو تر تېږي لاندې
راغلې او د هېواد څلواکۍ يې له ګواښ سره مخامنځ کړې، افغانانو د څلمنئې توپیرونو له په پام
کې نیولو پورته په یووالې او یو موتيوب تېږي کوونکو ته غابن ماتونکي څواب ویلې او د عبرت
درس ېې ورکړي دی. تر ټولو نېه بلکې یې له انګليسانو سره د افغانانو درې جګړي او د شوروی
اتحاد د ۱۳۵۸ کال د مرغومي د شپږمې نېټې د بېيد پر وړاندې زموږ د خلکو سر بنندنه او څان
تېږدنه ۵۰.

له دي امله مور ته بنائي دغه ارزښناک ميراث (هېواد) چې د نیکونو د وينې په بيه مور ته په ميراث
راپاتې دی، نه يوازې په مېرانه يې ساتنه وکړو، بلکې په سوکالۍ، ودې او پرمختګ کې یې د زړه
له کومي فعاله ونډه و اخلو چې زموږ هېواد هم د نړۍ د پرمختللو او متمدنو هېوادونو په لیکه کې

ودرېږي او زموږ خلک سرلورې، هوسا او نېکمرغه ژوند ولري.



زده کوونکي دې په پنځو ډلو ووبشل شي. هره ډله دې د افغانستان د تاریخي مخینې په اړه خپل نظر ووایي او د ډلو استازې دې د هغوي پایله ټولګیوالو ته وړاندې کړي.



۱. په افغانستان کې د اسلام په خپرېدو سره کوم ستر بدلونونه رامنځ ته شول؟
۲. د هغو حکومتونو نومونه ووایع چې د اسلام له راتګ وروسته رامنځ ته شوي دي.
۳. احمد شاه بابا په کومو شرایطو کې د هېواد مشری ترلاسه کړه؟



د ملي یوالي د بنېګنو په اړه یو مطلب ولیکئ چې له پنځو کربنو لبرنه وي.





ملي ترانه

د هېواد او هېوادوالو خدمت او د اړتیاوو د پوره کولو لپاره د ګران هېواد آبادی او بیارغاونه د هر افغان ملي او اسلامي دنده ده. داکار په یوازې سر ناشونی دی، تر ټولو وړاندې بنایی خپل ملي یووالی جور او په ګډه د ګران هېواد آبادی او رغونې ته ملي هوج او یون پیاوړی کړو.
په دغه لوست کې مو د ملي ترانې تر سرليک لاندې یو شعر تاکلی چې زموږ د ملي غښتنو او ارمانونو د پوره کولو لپاره یوه بېلګه شي.

لور به دې نبان کړو

گران افغانستانه تا به پېرته مور ودان کړو لور به دې نبان کړو
کور به یې د سولې درنه ورک به دېنمنان کړو لور به دې نبان کړو
زمګرانه وطنه ته خوکور د عظمتونو یې
مبنه د مېرون یې
خاله د اکبر او مسجدی د میداننو یې
کور د طوفاننو یې
یابه دې وطنه افسانه د دې جهان کړو لور به دې نبان کړو
ستا هغه بچې دی چې نیولي یې ملکونه دی
ورپی یې جنګونه دی



نوم د احمدشاه دې لرزولي هېوادونه دي
 پاته يې نقـلـونـهـ دـي
 نـوـيـ بـهـ تـارـيـخـ دـپـانـيـ پـتـ اوـ اـصـفـهـانـ کـرـوـ
 لـورـ بـهـ دـېـ نـبـانـ کـرـوـ
 سـتاـ دـگـلـ سـرـخـ لـمـنـ بـهـ ڈـکـهـ لـهـ گـلـونـوـ ويـ
 جـوشـ بـهـ دـسـينـدـونـوـ ويـ
 بـياـ بـهـ دـېـ پـهـ غـارـهـ کـېـ شـرـنـگـيـ دـامـيلـونـوـ ويـ
 غـبرـ بـهـ دـسـازـونـوـ ويـ
 بـياـ بـهـ دـېـ رـانـدـهـ پـهـ غـبـرـگـوـ سـتـرـگـوـ غـلـيمـانـ کـرـوـ
 سـتاـ پـرـ پـاـکـهـ خـاـوـرـهـ چـېـ رـاـحـيـ دـلـتـهـ سـرـونـهـ خـورـيـ
 زـيـهـ بـاـنـدـيـ زـخـمـونـهـ خـورـيـ
 دـلـتـهـ دـبـازـانـوـ پـهـ خـالـيـ کـېـ تـيـنـدـكـونـهـ خـورـيـ
 وـبـنـيـ خـورـيـ درـدـونـهـ خـورـيـ
 سـتاـ دـسـرـ خـيـراتـ بـهـ ڈـلـېـ ڈـلـېـ رـقـيـبـانـ کـرـوـ
 سـتاـ پـرـ پـاـکـهـ خـاـوـرـهـ چـېـ گـولـيـ دـېـ اـورـولـېـ چـاـ
 هـغـهـ دـىـ دـبـمـنـ زـمـاـ
 سـتاـ پـهـ جـنـتـونـوـ کـېـ مـرـگـونـهـ چـېـ كـرـلـيـ چـاـ
 خـلـلـ بـهـ نـشـيـ زـماـ اوـ سـتاـ
 خـوـ چـېـ دـسـيـالـانـوـيـهـ ټـولـيـ کـېـ دـېـ روـانـ کـرـوـ
 گـرانـ اـفـغانـسـتـانـهـ نـورـ بـهـ نـهـ يـېـ دـخـوارـانـوـ کـورـ
 وـرـانـ دـغـرـيـبـانـوـ کـورـ
 نـورـ بـهـ دـېـ خـوـکـ نـهـ بـولـيـ دـکـونـاـهـوـ يـتـيـمـانـوـ کـورـ
 رـنـگـ دـشـهـيدـانـوـ کـورـ
 جـوـرـ بـهـ دـېـ وـطـنـهـ دـعـمـرـوـ خـيـرـيـ گـرـپـانـ کـرـوـ
 بـياـ بـهـ لـهـ آـمـوـ تـرـ اـرـغـسـتـانـهـ شـنـهـ دـبـتـسـونـهـ ويـ
 مـسـتـ بـهـ يـېـ گـلـونـهـ ويـ
 يـوـ بـهـ لـهـ پـنـجـشـېـرـهـ تـرـ هـرـاتـهـ وـلـسـونـهـ ويـ
 يـوـ بـهـ يـېـ پـوـخـونـهـ ويـ
 تـاجـ بـهـ دـلـعـلوـنـوـ درـتـهـ جـوـرـ دـبـدـخـشـانـ کـرـوـ
 لـورـ بـهـ دـېـ نـبـانـ کـرـوـ



عبدالباری جهانی

دا شعر د هپواد تکره او وتلي شاعر، عبدالباري جهاني ليکلی. د جهاني له نامه سره ټول هپوادوال اشنا دي. په پورتني شعر کې جهاني د هپواد د ودانولو بېلا بل اړخونه یاد کړي دي. هغه وايي: «ګرانه هپواده، تابه بېرته ودان کړو. د پخوا په څېر به دې بیا تېر شوي تمدنونه او د عظمت وختونه را ژوندي کړو. هپواد مو د اکبرخان او مسجدي خان په څېر نوميالي او توريالي درلودل، د لوی احمدشاه بابا په څېر مو ملي شخصيتونه او اتلان درلودل، چې د نورو هپوادونو د مظلومو مسلمانانو چيغې یې او رسپلي او مرستې ته یې وردانګل. تر هند او اصفهانه زموږ د اتلوليو کيسې کېږي. موږ د هماغو خلکو بچيان يو، باید د هغوي تاريخ ولو لو او هغه د راژوندي کولو هڅې وکړو، خپل امنیت په خپله وساتو، سمبال ملي پوچ ولرو او ګران هپواد ته د پخوا په شان د عزت او عظمت تاج ور په سر کړو.»



د هپواد د خدمت او ودانولو لپاره خه باید وکړو؟ په دې اړه دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشل شي او مهم عناصر دې یاد داشت کړي او استازې دې یې ټولګیوالو ته بیان کړي.



۱. د ګران افغانستان دبمنان خنګه ويېژنو؟
۲. د پورته شعر مفهوم په لنډو جملو کې بیان کړئ.
۳. د ګران هپواد د کونډو او یتیمانو په اړه خه دنده لرو؟



زده کوونکي دې د لوی احمد شاه بابا، مسجدي خان او وزیر محمد اکبرخان د اتلوليو په اړه یوه مقاله ولیکي او دغه پوبنتې دې څواب کړي چې د اتلانو د تاريخ او کرنو په اړه خه دندي لرو؟



هېواد پالنه

هېواد زموږ تاټوی دی. په هېواد کې زېړېدلې یو. د هېواد په خاوره کې مو خاپورې کړي دي. د هېواد له اویوا او خورو خخه مو د بدن غږي، هلوکوي، رګونه، غوبنه او وينه جوره شوې ده. هېواد مور ته د مور حیثیت لري. د هغه په غېړکې مو لوپې کړي، لوی او د ژوند پر بنو او بدرو پوه شوې يو. د هغه درناوی، ساتنه او ودانول زموږ دنده او مسؤوليت دی. د هغه خدمت زموږ ملي وڃیه ده. د پردیو له ناوړو منګولو خخه د هغه ساتل او ژغورل زموږ د ايمان غښتنه ده. داکار په پوهه کېږي، په یووالې او اتحاد کېږي، له خانې ګټو خخه د ملي ګټو په تر مخه کولو کېږي. په دې برخه کې دې هېواد د صالح اولاد په توګه بنایي مور هر راز سربنندنو ته تیار او چمتو واوسو.

تاسي له خپل هېواد سره مینه په خه دوں خرگندولای شي؟

هېواد هغې سیمې ته ویل کېږي چې انسان پکې زېړېدلې او ستر شوی وي. له زېړېدلو خخه تر لوپیدو او په پای کې تر مړنې پورې انسان د هېواد له بېلاړلو نعمتونو خخه تغذیه کېږي، خوند اخلي او د ژوند د پایښت لپاره په خان کې غښتل شوې اړتیاوې پوره کوي. هېواد له مور سره پرته شوې. د اسلام په سېېڅلي دین کې جنت د مور تر پښو لاندې بلل شوې. له هېواد سره مینه، هغې ته خدمت او خپل هېوادو والو ته د خير بنیګنې رسول هم د دنيا او اخرت د نېکمرغې لامل او هم د الله ﷺ د رضا د ترلاسه کولو له لارې جنت ته د ننوتلو وسیله کېږي.



له هپواد سره مینه خه معنا تري؟

مینه يو خالي او مجرد نوم نه دی چې يوازي په اخيستلو ېي د يو چا دنده سرته ورسپري او مسؤوليت ېي له غاري ولوپري. بلکي مينه د يو لر معيارونو پوره کول دي. مينه خان د يو لر اصوله تابع کول دي. مور وايو، له خدای الله سره مينه لرو، له دين سره مينه لرو، له مور سره مينه لرو، له پلار سره مينه لرو، له مشرانو سره مينه لرو، له خپلوانو سره مينه لرو، له الوتونکو سره مينه لرو، له خارويو سره مينه لرو او داسې نور. آيا دا هر خه همدلته پاي ته رسپري او که له دې خايمه پيلپري؟ نه، له يوشې، چا، ئخاي يا بل هرشي سره مينه ديو پيل او آغاز نوم دي نه د پاي او انجام. د بېلگې په توګه:

له الله الله سره مينه لرل، پر هغه ايمان راول، د هغه عبادت او د مخلوق خدمت کول، د هغه امر او نهې منل، د هغه درضا لپاره له خپلي رضا تېرېدل، د هغه د خوبني لپاره د هغه له دوستانو سره مينه او د هغه له دېمنانو سره دېمني کول دي... که دا چاري خوک سرته ورسوي، نو ويلاي شي چې له الله الله سره مينه لري. که نه، هسې تشي خبرې او لاپي دي.

همدا راز له مور او پلار سره مينه لرل د هغو دندو او وجایبو سرته رسول دي چې د مور او پلار د خوبني او رضا لامل کېري. د بېلگې په توګه، د هغوي خبره منل، د هغوي خدمت کول، له هغوي سره نيكى او احسان کول، د هغو کارونو، نه کول چې د هغوي د خېگان لامل کېري، د اړتیا پر مهال د هغوي خدمت کول او داسې نور. له خپلوانو، مشرانو، کشرانو، ګاونديانو، الوتونکو او نورو سره مينه د همدغو کارونو د رسولو معنا لري. يعني د داسې کارونو سرته رسول چې د هغوي د خوبني، سوکالى او نېکمرغى لامل کېري او له هغو کارونو خان ژغورل چې د هغوي د خېگان، نارضائي او زيان لامل کېري.

له هپواد سره د مينې ادعا هم د يو لر دندو، مسؤوليتونو او معيارونو سرته رسول دي. له يوې خوا له هپواد سره مينه د [حب الوطن من الايمان] پر بنست د ايمان د ټینګښت غونښته ده او له بلې خوا د هغو مسؤوليتونو سرته رسول دي چې په يو هپواد کې د يو اصلي او سېدونکي په توګه د يو چا پر غاره پراته وي.

له هپواد سره مينه د يوه خانګري شخص يا فرد دنده نه ده، بلکي هر خوک، که لوی وي يا کوچنۍ، خوان وي یازور، بدای وي یا بې وزلي، حاکم وي یا رعيت، آمر وي یا مامور... له هپواد سره د مينې احساس خرګندولاي شي.

له هر چا سره باید دا فکر موجود وي چې خنګه او په کومه لاره کولاي شي خپلو هپوادولو ته په مستقimeه توګه خدمت وکري چې هپواد ته په غير مستقimeه توګه خدمت بلل کېري. کوچنیان او ماشومان او همدارنګه تنکي خوانان او پېغلي نجوني د لوست او زده کړي په ترلاسه کولو او علم

حاصلولو کولای شي له هپواد سره خپله مينه توده وساتي. يو سوداگر خپلو ملي گتو ته په پام، د هغۇ توکو پر واردولو دې سوچ وکري چې د هپواد اقتصادي او ملي گتې، د خلکو روغتىا او كورنى حالت پې غوبىتنە كوي. كە يو سوداگر د توکو او مالۇنۇ د واردولو پر مهال دغۇ تېكوه فكر وکري، نو كولاي شي له هپواد سره د مينى د لرلو ادعا وکري.

همدارنگە يو بنۇونكى كە پە دې فكر د هپواد لوپۇ او زامنۇ تە لۇست ورکري، د هغۇي پە بنۇونە او روزنە كې هلپى ئەلپى وکري چې سبا يې هپواد ودان او پر خپلو پېنۋو ودرېرى، نو د هپوادپالنى ادعا كولاي شي او د پورە درناؤى ور بىلل كېرى. د هپواد نور بچيان چې كە پە هەرە دندە بوخت وي، كە ڈاكتېران دى، كە انجينيران دى، كە پوخى افسان، سرتپرى، خارنوالان، قاضيان، ديني عالمان، سیاستوال، قومى او ملي مشران، د خلکو استازى، لىكوالان، شاعران او فرهنگيان، كروننگر او نور كىسبىگە پە دندو كې يوازى د اللەجىل رضا او خلکو او هپواد تە پې خدمت يوازى مۇخە وي، نو پە زغىرە دىللى شي چې هغۇي له هپواد سره مينه لرى او پە دې توگە د درناؤى ور دى.

كە د هپواد ټول خلک او اوسېدىونكى پە پورتە روھىيە او احساس كار وکري او لە لارې خخە د يوھ اغزى لە پورتە كولو خخە نىولى، د چاپېرىال د پاك ساتنى او هپواد تر سمسورتىا او سوکالى پورې هر كۈچنى او لوى كار سرتە ورسوئى، نو لرى نە د چې هپواد مو وده وکري، ودان، اوسېدىونكى بې نېڭىرە او د بىنه او سرلورى ژوندون خاونىدان شي.

راخى، د ماشومتوب او ھوانى لە هەمدەغە لومرىي پىل خخە د هپوادپالنى لۇست زدە كېرو، پە خانۇنۇ كې لە هپواد سره د مينى روھىيە او احساس، پر خپل هپواد د وياپ او افتخار احساس او د شخصى گتۇپرخائى د ملي گتىو د احترام او درناؤى اصل ورزو او د يووالى او ورورگلۇي پە مينه لوى شو. لە دې لارې بە مولە هپواد سره مينه بىنۇدى وي او د هپواد پالنى افتخار بە مو تىلاسە كېرى وي. د يوپى هەمداسې ورخې پە هيلىه!



زدە كۈونكىي دې پە دلۇ ووبىشل شي. هەر دې دې پە دې ارە خبىرى وکري چې د هغۇي پە فكر لە هپواد سره مينه خە معنا لرى او دوى پە هەمدەغە عمر كې هپواد تە خە كولاي شي. بىا دې د دلۇ استازى د خبىرو پايىلە نورو تە ورلاندى كېرى.

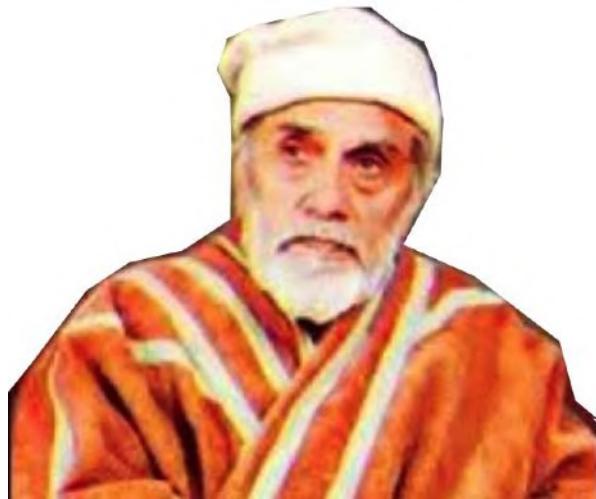


- ۱ - شخصي گټې او ملي يا د ټولو گټې خه شي دی؟ د شخصي گټو پر خای د ملي گټو ترمخه کول خه معنا لري؟
- ۲ - که د یو چا په فکر او سوچ کې تل دا خبره پرته وي چې چاته زيان ونه رسوي او د خلکو خدمت وکړي، هغه بنه کارونه سرته ورسوي چې د ده په وس کې وي. له دې خڅه خه مفهوم اخیستل کېږي؟
- ۳ - د یو تنكۍ خوان په توګه به نورو څوانانو ته ستاسو سپارښتنه خه وي؟



زده کوونکي دې په خپلو کورونو کې د هپوادپالې د لارو چارو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکي او په بله ورڅ دې د همدي مضمون په ساعت کې نورو ته ولولي.





استاد خلیل الله خلیلی (۱۲۸۲-۱۳۶۶)

افغانستان د پوهانو، لیکوالو او شاعرانو زانګو ده. دې خاورې تل د تاریخ په اوږدو کې په خپلې غېړ کې مهم شخصیتونه روزلې دی چې په بېلا بلو لارو بې ټولنې او هېوادوالو ته په زړه پورې خدمتونه کړي دي. په دې لوست کې د هېواد یو نومیالی شخصیت او وتلی شاعر در پېژنو چې له ژوندليک خخه یې د هېواد د ودانولو او پرمختګ لپاره ګټه واخلو.

استاد خلیل الله خلیلی د میرزا محمدحسین خان مستوفی الممالک زوی او په قوم ساپې و. د خپل مهال یو وتلی او نومیالی شخص تېر شوی دي. په ۱۲۸۶ لمریز کال کې د کابل بنار د جهان آرا په باغ کې سترګې نړۍ ته غړولي دي. محمدحسین خان مستوفی الممالک د کابل شمال ته د کوهستان د سیمې له لویانو او د خپل وخت د مهمو شخصیتونو له ډلي خخه ګټل کېده. خلیلی د ژوند له ستونزو سره مبارزه وکړه او د خپلې ذاتي وړتیا او لور همت له امله یې وکړای شول



د هنر او ادب له هر درمند خخه یوه ګډېي راټوله کړي. دری ادبیات او د منطق، تفسیر او حديث په خبر نور علوم یې د خپل مهال له وتلو استادانو او پوهايو خخه تر لاسه کړل.

د شپارس کلنۍ پر مهال ېې د میرېچه کوتې به بنوونځي کې د بنوونکي په توګه کار پیل کړ. وروسته د خپلې ورتیا له مخې د مالیې وزارت د منشي او وروسته د بلخ ولايت د مستوفی په توګه پرکار وګومارل شو. خه موده یې د مزارشريف د حاکم په توګه هم کار وکړ. دیارلس کاله یې په صدارت کې دنده سرته ورسوله. خه موده د کابل پوهنتون د استاد او د پوهنتون د مرستیال دندي هم سرته ورسولي. په ۱۳۳۰ لمریز کال کې د افغانستان د مطبوعاتو د مستقل ریاست او په ۱۳۳۲ لمریز کال کې د محمدظاهر شاه په دربار کې د ستر سلاکار او د پارلمان د وکیل په توګه دنده اجرا کړي ده. د ۱۳۵۰ لمریز کال په لوړۍ لسيزه کې یې لوړۍ په سعودي عربستان او وروسته په عراق کې د لوی سفير په توګه دنده سرته رسولي او په همدي موده کې د سورې، بحرین، کويت، اردن، قطر او ابوظبي په هپوادونو کې د ناسټوګن سفير دندي پر مخ وړې دي. استاد خليلي د خپلو لوړو خدمتو په خاطر د افغانستان د پوهنې لوړۍ درجه نښان او همدارنګه د فرانسي د دولت له خوا د جنرال دوګول آکادميک نښان تر لاسه کړي دي. نومورۍ د آسياني او افريقياني هپوادونو د نړیوالو یکوالو غږي او د افغانستان د تاریخ د آکادمي افتخاري غږتوب درلود.

تر ټولو مهمه خبره داوه چې استاد د ادب په نړۍ کې لوړ مقام تر لاسه کړ او ډېر ژر د افغانستان د نومیالیو شاعرانو په ليکه کې وشمېرل شو.

د کډوالۍ پېر

د کډواليو شاعرانو په لاس د محمدداد د خان د رژيم له رانسکورېدو وروسته، استاد د هپواد پرېښودو ته اړ شو. خه موده یې په امريکې کې تېره کړه، خو له هپواد سره د تودې مينې له امله یې هله شپې ورځې سمې نه تېږدې، د عمر په وروستي موده کې پاکستان ته ستون او له خپلو زړگونو هپوادوالو سره یوځای مېشت شو. د خپل هپواد افغانستان د آزادولو لپاره یې هلې خلې ګډندي کړي. دلته یې هم زيات آثار ولیکل او د نړیوالو غورونو ته یې د پرييو له یړغل خخه د خلاصون لپاره د افغانانو غږونه ورسول په باي کې یې له اتياکاله ژوند وروسته، د ۱۳۶ لمریز کال د غوسي د میاشتې په ۱۴ کې له هپواد خخه په درمند زړه د پاکستان د اسلام آباد په یوه روغتون کې له نړۍ خخه ستړګې پټې کړي او په پېښور کې د افغان کډوالو په هدیره کې په ډېر درناوي خاورو ته وسپارل شو.

د اروابناد خلیل الله خلیلی د جسد پاتې شونې له ۲۵ کلونو وروسته د ۱۳۹۰ لمریز کال د غبرګولي په میاشت کې افغانستان ته ولپردول شول او د کابل پوهنتون په باغ کې د سید جمال الدین افغان ترڅنګ په رسمي مراسمو خاورو ته وسپارل شول. اروا دې بشاده وي.



زده کوونکي دې په ډلو ووبېشل شي. هره ډله دې په خپلو کې د اروابناد خلیل الله خلیلی په اړه خبرې وکړي او د خبرو پایله دې د خپلو استازو په واسطه نورو تولګیوالو ته بیان کړي.



- ۱ - استاد خلیل الله په کوم کال کې او چېرته زېږيدلی دی؟
- ۲ - د استاد خلیلی د مهموکارونو نومونه واخليه.
- ۳ - د هېوادپالې په اړه د استاد خلیلی د احساساتو په اړه خپل معلومات نورو ته بیان کړئ.



زده کوونکي دې د استاد خلیل الله خلیلی ژوندليک ولیکي او په ترڅ کې دې له نورو درسي کتابونو خخه د هېوادپالې په اړه د هغه یو خویستونه راوري.





د وطن حق

د وطن حق شعر د پښتو د خوره زېي ولسي شاعر، اروانیاد ملنگ جان دي. د ملنگ جان اصلي نوم محمد امين و. وروسته يې په ملنگ جان شهرت وموند. ملنگ جان په هپواد مين شاعر و. نوموري په ۱۲۹۳ لمريزکال کې د ننګرهار ولايت د بهسودو په چميارکلې کې زيرپيدلى دي. پلازېي ملك عبدالشكور نومېد چې په درې کلنۍ کې تري يتيم پاتې شو. په پنځلس کلنۍ کې يې د شعر زېه ويande شوه او د ملنگ جان په نامه يې په خورو نغمو پيل وکړ. په شل کلنۍ کې يې لومړي ترانه د اتحاد مشرقي (ننګرهار) په روخپاڼه کې خپره شوه. دا هغه مهال و چې شعرونه او نغمې يې د سندرغاره خولو ته رسپيدلي وي او د نامه خاوند شوي و. په ۱۳۲۴ کال کې په کابل رadio کې د پښتو موسيقى د منظم په توګه وټاکل شو. د ننګرهار دېري ولسي سندرغارې د ملنگ جان شعرونه وايي، څخه له يوې خوايې ظالم غندي او له بلې خوايې له هپواد او هپوادپاني سره دېره مينه شودلي ده. داسې کوم پښتون سندرغارې به پيدا نشي چې د ملنگ جان شعرونه يې ياد نه وي. د ملنگ جان د شعرونو ټولګه د «خوره نغمې» په نامه چاپ شوي دي.

له بدنه مرغه دغه خوره زېي ولسي شاعر د ۱۳۳۶ کال د لرم په لسمه نېټه له کابل خخه جلال آباد ته د تګ په لاره کې د موټر د چې کېدو له امله د مرګ کومي ته وغورڅېد. جنازه يې په پلنې هدیره کې خاورو ته وسپارل شوه.

د ملنگ جان له دې خوره ترانې خخه له هپواد سره د هغه عشق او مينه پوره خرګندېري:



دا زموږ زپا وطن

دا زموږ زپا وطن دا زموږ لیلا وطن

دا وطن موخان دی

دا افغانستان دی

دا د مینې کور زموږ دا د پلرو ګور زموږ

نه ورکوو چالره دا د سترګو تور زموږ

نه دی د بل چا وطن دا دی د شپرشاه وطن

کور د خوشحال خان دی

دا افغانستان دی

دا وطن دی ئخان زموږ دا وطن ايمان زموږ

ولایي په خاپورو کې داسې ماشومان زموږ

دا مسود بابا وطن دا مسود دادا وطن

په موب باندې ډېر ګران دی

دا افغانستان دی

ځارېي له سيندونو شم ځارېي له ډاګونو شم

ځارېي له ډې غرونونو شم ځارېي له خورونو شم

درد له موشفا وطن دا زموږ آشنوا وطن

زړګۍ مې پري روښان دی

دا افغانستان دی

دا وطن زيارت زموږ دا وطن نعمت زموږ

دا وطن په ډې دنيا دی لکه جنت زموږ

دا وطن صفا وطن زرهه د ايشيا وطن

ژوندون د ملنګ جان دی

دا افغانستان دی





زده کوونکي دې په ډلو کې په دې اړه خبرې وکري چې پورته ترانه ترکومه بریله د هپوادپالې روحيه راژوندی کوي؟ وروسته دې د ډلو استازې د خبرو اترو پایله نورو زده کوونکو ته ووایې.



- ۱ - د ملنګ جان د پورته ترانې مفهوم خه شی دی؟
- ۲ - د ملنګ جان د ژوند او شعرونو په اړه شه فکر کوي؟
- ۳ - ولې موږ ته خپل هپوادگران دی او ستاینه يې کوو؟



زده کوونکي دې په کورونو کې د ملنګ جان پورته ترانه په روان نشر ولیکي او ټولګي ته دې راوري.





ملي ګټې

ملي ګټې خه شی دي؟ ملي ګټې د ملتونو په پياورتیا او پایښت کې خه رول لري؟ ولې ملتونه د خپلو ملي ګټو د لاسته راولو لپاره چېر تینګار کوي؟ د ملي ګټو له لاسه ورکول د یو ملت لپاره خه زیانونه لري؟
 په دې لوست کې پورته پوبنښتو ته څخابونه ورکول کېږي.

ملي ګټې خه شی دي؟

ملي ګټې هغونه ګټو ته ويل کېږي چې د هېواد د ټولو او سېدونکو له ژوند، ګټو او ويړ سره مستقيميې اريکې لري. اروند دولتونه ېې د خپلو ولسونو په استازتوب په ودې او سانې کې هلې خلې کوي او د کور دنه او بهريې د تحقق لپاره تینګار کوي.

د ملي ګټو اړخونه

ملي ګټې له دين، معنوی ارزښتونو، استقلال، خمکنی بشپړتیا، امنیت، اقتصادي پرمختګ، ملي ويړ، تاریخ، فرهنگ او دasicې نورو خخه عبارت دي او په لنډ چول لاندې بيانېږي:



دین او معنوی ارزښتونه

د ملي ګټو په لیکه کې یو هم دین او معنوی ارزښتونه دی. دیني او معنوی ارزښتونه د مسلمانانو د ژوندانه د ټولو اړخونو اساس او بنستې شمېرل کېږي. د ملي ګټو په لیکه کې ددغو ارزښتونو ساتل د دولت او هپوادوالو ګډ مسؤولیت دی. په لوړۍ ګام کې د یوه مسلمان ملت په توګه زموږ د بریالیتوب او پیاوړتیا راز زموږ د دیني او معنوی ارزښتونو په ساتلو کې پروت دی؛ څکه دین او معنویت یو داسې اساسی بنست دی چې زموږ پلرونو او نیکونو د تاریخ په اوږدو کې د خپلو سرونو په بیه ساتلی او مور ته یې د میراث په توګه پربنی دی. دیني ارزښتونه د درناوی له لارې یې پر ستونزو بری تر لاسه کړي او د نورو ولسونو تر منځ یې د یوه ژوندي او تلپاتې ولس په توګه خپل دریئ ساتلی دی.

حُمکنی بشپړتیا

حُمکنی بشپړتیا؛ د ټاکلو او پېژندل شوو پولو په محدوده کې د یوې ټوټې خاورې او سیمې درلودل دی. دا خاوره یا سیمه د هېواد په نامه پېژندل کېږي او د نړیوالو اصولو له مخې د هغه خاورې د اوسبېدونکو شتمني بلل کېږي. بېلاپل ولسونه، قومونه، قبېلې یو له بل سره په ورورولی او ملګرتیا پکې ګډ ژوندکوي او یو د بل لاس او پښې بل کېږي. له دې امله لازمه ده چې دا قومونه او ولسونه د هېواد پالنې په احساس لاسونه سره ورکړي او خپلې ټولې غوښتنې د خپل هېواد د حُمکنی بشپړتیا تر سیورې لاندې ولټوی. د خپلې خاورې او هېواد د ساتلو او پرمختګ لپاره په ګډه کار وکړي او پړې نژدې چې دا ګټې له ګواښ سره مخامنځ شي. د اړوند دولت او ولس ټوله نېکمرغې او سوکالې په همدغو ملي ګټو کې نغښتې ده.

امنیت

په یو هېواد کې د ملي ګټو بل اړخ د امنیت تأمین دی. له ډار او ګواښ پرته ژوند ته امنیت ویل کېږي. امنیت په جګړو، تاوتریخوالي، اخ و ډب او د یوه بل پر وړاندې د زغم دنه موجودیت له امله ګډوډېږي. له امله یې د خلکو ژوند کاواكه او له ګواښ سره مخامنځ کېږي. د ژوندانه د ډېر و لوړنیو اړتیاوو د ترلاسه کولو پر وړاندې خنډونه رامنځ ته کېږي. ددې تر خنګ بشایي د یو هېواد اوسبېدونکي له ذهنې پلوه هم د امنیت او خوندیتوب احساس وکړي او له داسې کوم ګواښ سره مخامنځ شي چې د ژوند عادي بهير یې ګډوډ شي.

داد حکومت دنده ده چې په بېلاپلو سیاسې، ټولنیزو او اقتصادي ډګرونو کې د خلکو امنیت خوندي کړي چې هېواد وال وکړای شي په سوله او امنیت کې ژوند وکړي او خپل هېواد ودان کړي.

خدای جل جلاله په قرآن کریم کې پر قریشو غږ کړي چې له ډار خخه بې خوندی کړي او له لوړې بې ژغورلي دی. دا دواړه لوی نعمتونه دی چې بنایی درناوي بې وشي.

اقتصادي سوکالي

له شک پرته د اقتصادي او معيشتی سوکالی تأمین د ټولو ملتونو اساسی او مهمه غوبښنه او د هغوي د ملي ګټو برخه ده. کمزوري، لوړه او بېکاري د ملي ګټو له ربنتينولي سره زيات واتهن لري. اقتصادي سوکالی ته د رسپدو یوه لاره د کورنيو طبیعی کانونو او شتمنيو را ایستل او د بهرنیو پانګو اچولو جذب دي.

الحمد لله، زموره هپواد د طبیعی شتمنيو او بشري استعدادونو له مخي بدای دی. دولت ته بنایي د ملت په ملګرتیا او مرسته له دغه خدایي پانګي خخه ګټه واخلي، خلک له بې وزلى او احیاج خخه وړغورل شي چې خانونو ته یو سوکاله ژوند جوړ کړي.

پیاوړتیا

د دولتونو د پیاوړتیا خواک د هغه هپواد په طبیعی موقعیت او د خلکو په هلو څلوبوري تړلی دي. لکه د سیاسي جغرافیاوي موقعیت (جیویولیتیک) له پلوه په یوه او مناسبه سیمه کې د یو هپواد واقع کېدل او یا د طبیعی زبرمو، لکه نفت، گاز او نورو کانونو شتون او استخراج، خو اکتسابي خواک او نفوذ د یو هپواد په علمي، اقتصادي، تخنیکي، پوځي، نفوسو او نورو په پرمختګ پورې تړلی دي. هغه هپوادونو ته غښتې هپوادونه ویل کېږي چې په آسانه ډول خپلې موځې لاس ته راوري او په سیمه ییزو او نړیوالو مسایلو کې نفوذ او لوی لاس ولري.

خپلواکي يا استقلال

د خپلواکي درلودل د ملي ګټو مهمه برخه بلله کېږي. خپلواکي؛ یعنې په ټاکنو او پربکرو کې خپله خوبنې او لوی لاس درلودل. خپلواک هپواد هغه هپواد ته ویل کېږي چې د ژوندانه په لارو چارو او د حکومتي او سیاسي نظام په ټاکلو کې له بشپړې آزادۍ خخه برخمن او د چا تر لاس لاندې نه وي. هېڅوک نشي کولای د زور له لارې پر چا یو نظام وټې. خپلواکي په حقیقت کې د نورو تولو نومول شوو ګټو پایله ده.





خو تنه زده کونکی دې د ملي گټو په اړه لنډي خبرې وکړي. هڅه دې وکړي چې په دې اړه خپل بشپړ معلومات بیان کړي.



۱. ملي ګټې را پېژنۍ.
۲. د ملي گټو ډولونه په لنډ ډول بیان کړئ.
۳. روښانه کړئ چې ولې دین او معنویت د ملي گټو په لیکه کې شمېرل کېږي؟
۴. دولت او ملت باید د خپل هېواد د ځمکنۍ بشپړتیا د ساتلو لپاره خه وکړي؟
۵. د امنیت په اړه خپل معلومات بیان کړئ او په اقتصادي سمسورتیا کې د هغه رول خه ډول دی؟
۶. اقتصادي سوکالی خنګه د ملي گټو یوه برخه جو پوي؟
۷. د دولتونو د پیاوړتیا خواک پر خه شي ولاړ دی؟ بیان یې کړئ.
۸. خپلواکې خه ته وايې؟



د ملي گټو په اړه یوه مقاله ولیکې چې تر لسو کرنسو لړه نه وي.





ملي اتلان

افغانی خاوره د اتلانو زانگو ده. زموږ آزادی، خپلواکۍ، ويپانې او ملي حیثیت د هغونارینه وو او مېړمنو د هاند او هڅو پایله د چې په سټونزمنو او سختو شرایطو کې يې خپلې سینې سپر کړي او هېواد يې خوندي او ودان کړي دي. هغوي ددې خاورې اصلې بچیان او د تاریخ ملي اتلان ګټل کېږي. په دې لوست کې له دغوي یو شمېر اتلانو سره آشنا کېږو.

هر ولس او خاوره ئانته اتلان لري چې د هغه ولسِ خلک، پېږي ويپاري. د هغوي نومونه او یاد تل په زړونو کې ساتي او درناوي يې کوي. اتلان معمولاً هغو اشخاصو ته ويل کېږي چې په ډېرو ناورو او سختو شرایطو کې ډګر ته راوخي، خپل خانونه د سټونزو د سمندر خپو ته اچوي او د خپل ولس ماته او توپان وهلي بېږي د بري ساحل ته رسوي.

زمور هېواد افغانستان د شپاپسمې پېږي په لومړي نيمائي کې د هرات د تیموریانو له سقوط وروسته د درې بېړینو پوځونو؛ ایراني صفویانو، هندي بابريانو او د ماوراءالنهر د شیبانیانو تر برېډونو لاندې راغي. د نومورو هېوادونو لاسوهنو خه ناخه دوې نيمې پېږي دوام وکړ، تر هغه چې ميرويس نیکه په ۱۷۰۹ م کال کې وکړای شول د تېري کوونکو پر وړاندې بريالي او په کندهار

کې خپلواک حکومت جور کړي، خو عمرې ورسره ملګريتا ونه کړه او تر دېرشو کلونو دېږي
دوام ونه کړ.

د هوتكیانو د حکومت له پای ته رسېدو وروسته افغانستان يو خل بیا د نادر افشار د خواکنو
تر بریدونو لاندې راغي. د نادر افشار تر وژل کېدو وروسته، احمد شاه بابا په ۱۷۴۷م کال کې
افغانستان بېرته را ژوندي او یوه پیاوړې امپراتوري یې جوره کړه، چې له آمو دریاب خخه د عرب
تر سمندرګي او له سند خخه تر مشهده پورې یې پراخوالی درلود. دغه امپراتوري د احمد شاه بابا
د اولادې تر منځ د توپیرونو او جنګ جګړو له امله کمزورې او په ۱۸۳۹ کال کې د انگلیسانو
تر برید لاندې راغله.

افغانان د هېوادپالې د احساساتو او د ازادي د روحيې پر بنست د خپلو اتلو مشرانو شاوخوا ته
راتپول شول، د انگلیسانو شپل یې خپله دیني او ملي دنده ولله. د سردار وزیر محمد اکبرخان،
میرمسجدی خان کوهدامني، نایب امين الله خان لوګري، عبدالله خان اڅکزي او نورو اتلانو تر
مشری لاندې راتپول او د انگلیسي تپري کونکو په وړاندې یې د جهاد بیغ هسک کړ. په دې
دول د افغاني مجاهدينو او جنګیکاليو په لاس د انگلیسانو لومړي تپري د مکنائين، برنيس او یو
زيات شمېر افسرانو او سرتپرو په وژلو پای ته ورسېد او د هغوي نړیوال دریغ زیانمن شو.

د ۱۸۷۸م کال د نومبر په میاشت کې انگلیسانو پر افغانستان بیا تپري وکړ او د ګندمک تړون
یې پر امير محمد یعقوب خان تحمل کړ. د انگلیسانو واکمن سفیر او استازۍ، کيوناري د کابل
بالاحصار ته راغي. افغانانو، چې د هېواد په اداره کې یې د پرديو لاسوهنه ولیده، د انگلیسانو پر
وړاندې یې بیا په پاخون لاس پورې کړ. کيوناري او د هغه عسکر یې په بالاحصار کې ووژل.
افغانان د قومې مشرانو او مجاهدينو، لکه محمد جان خان وردګ، ملا دین محمد مشک عالم،
صاحب خان تره کي، سردار محمد ایوب خان، محمد عثمان خان ساپي تګابي، مير بچه خان
کوهدامني، غلام حیدر خان خرخي، ملالۍ او غازي ادي تر مشری لاندې یو موتي شول او د
هېواد په بېلاپلوا سيموکې یې د انگلیسي پوځونو پر خلاف بریدونه پیل کړل. د کندهار په جګړه
کې د انگلیسانو خه د پاسه دولس زره عسکر ووژل شول او له افغانستان خخه یې وتلو ته اړايستل.
د یادولو ور ده چې د انگلیس پر وړاندې په جهاد او مبارزه کې د نارينه وو تر خنګ مېرمنو هم
فعاله ونډه درلودلي ده. یوازې پر افغانستان د انگلیسانو په دویمه جګړې کې د کابل د آسماني
غره په لمنو کې اته سوه پنځوس تنو مېرمنو ګلپون کړي وو چې درې اتیا تنو یې د شهادت جامونه
وڅښل. په کابل کې د غازي ادي او د میوند په جګړه کې د ملالۍ تلپاتې نومونه د تاریخ په پانوکې
په زرينو کربنو لیکل شوي دي.

د شوروی پر خلاف په جهاد کې د افغانستان د ملي اتلانو ويardenه په ۱۳۵۸ م کال کې پخوانی شوروی اتحاد زموږ پر هپواد بريد وکړ. شوروی اتحاد هغه مهال د نړۍ له سترو هپوادونو خخه شمېرل کېده. د افغانستان مسلمانو خلکو په تشن لاس له ايمان خخه په ډک زړه پر خدای جل جلاله باندې د توکل له لاري د شوروی اتحاد په سرو لښکرو چې د نړۍ پیاوړی وسله وال پوځونه بلل کېدل، پاڅون وکړ. له لسو ګلونو وسله وال جهاد وروسته یې شورویان له خپل هپواد خخه مات او ګوډ وايستن. افغاني مجاهدينو په دې وخت کې د باطل پر خلاف په حق مبارزه کې د بشري تاريخ یوه ستره ويardenه ثبت کړه.



زده کوونکی دې په خو ډولو وېشل شي . یوه ډله دې پر افغانستان باندې د لاسوهنو او تېريو د لاملونو په اړه اوبله ډله دې د تېريو په له منځه وړلو کې د ملي اتلانو د رول په هکله په خپلو منځو کې خبرې وکړي او پایله دې د استازو له خوا په ټولګي کې ووایي.



۱. ملي اتلان خنګه کولای شي د پرديو د بريدونو او تېريو په شنبولوکې خپل رول ولوبيو؟
۲. د افغان او انگليس د لوړۍ جګړي د ملي اتلانو او مبارzinو نومونه ووایي.
۳. د افغان او انگليس د دویمي جګړي افغان ملي اتلان خوک وو؟ نومونه یې واخلی.
۴. غازی ادي او ملاله د کومې جګړي اتلاتې دې؟
۵. د شورویانو پر وړاندې د افغانانو د جهاد د بریالیتوب راز په خه شي کې نغښتی و؟



زده کوونکی دې د کورنۍ د غربو، استادانو، فرهنګي شخصيتونو او تر لاس لاندې منابو په مرسته د ملي اتلانو په هکله یو مطلب ولیکي او په ټولګي کې دې ووایي.





شهید محمد موسی شفیق

په مخکنیو لوستونو کې موده پواد د سترو پوهانو، لیکوالو، شاعرانو او ملي مشرانو په اړه لبر او ډېر معلومات ترلاسه کړل. د لته د هېواد یو وتلى شخصیت در پېژنو. دغه نومیالی شخصیت، شهید محمد موسی شفیق دی. ګران هېواد، افغانستان ته به د اړوبناد شفیق ارزښتناک خدمتونه د تل پاره د ټولو په زړونو کې پراته وي.

شهید محمد موسی شفیق د مولوی محمد ابراهیم کاموی زوی په ۱۳۰۸ هـ. ش کال د کابل په بنار کې نړی ته سترګې وغړولي. لوړنۍ زده کړې یې د ننګرهار ولايت د کامې په ولسوالی کې په خپل پلنی تابوی او په کابل بنار کې سرته ورسولي. ثانوي زده کړې یې د ننګرهار ولايت د نجم المدارس په مدرسه او د کابل په عربی دارالعلوم کې بشپړې کړې.

په شاهي دار التحریر کې له یو خه وخت ماموریت وروسته د لوړو زده کړو لپاره مصر ته واستول شو او هلهه یې د الازهر په اسلامي پوهنتون کې د لیسانس او ماستری، تر درجې پوري زده کړې وکړې. د نورو لوړو زده کړو لپاره د امریکا متحده ایالاتو ته لار او له هغه خای خڅه یې د پرتله بیزو (مقایسوي) حقوقو په خانګه کې د ماستری دویم بری لیک ترلاسه کړ.

محمد موسی شفیق د زده کړو له سرته رسولو وروسته هېواد ته راستون او د عدلې پې وزارت د تقنيز په خانګه کې یې کار پیل کړ. لېړه موده وروسته د خپلې ورټياله مخې د همدغه وزارت مرستیال وګومارل شو.

د عدلې پې وزارت کې د مختلفو قوانینو او اصولنامو تسويد او تدوين د شهید محمد موسی شفیق له ارزښتناکو کارونو خخه شمېرل کېږي. د شهید محمد موسی شفیق له دندو خخه یوه هم د مصر په عربي جمهوریت کې د سفارت دنده وه. د افغانستان او مصر د اړیکو لانژدې والی د شهید محمد موسی شفیق له برباوو خخه شمېرل کېږي.

شفیق د خپلې ورټيالا او جديت له مخې د افغانستان د بهرنیو چارو د وزیر په توګه و تاکل شو. ډېر وخت لا نه و تېر شوی چې په ۱۳۵۰ لمریز کال کې د افغانستان د صدراعظم په توګه غوره او و تاکل شو.

شفیق څوان، هیڅاند او زیارکښ صدراعظم. هغه هیله درلوډه چې ګران هېواد، افغانستان، یې ګړندي پرمختګ وکړي.

شهید محمد موسی شفیق د ۱۳۵۱ لمریز کال له وچکالی څلوا خلکو سره د مرستې لپاره د حل یوه معقوله لاره و سنجوله او د نړیوال بانک مرستې یې تر لاسه کړي.
د شهید محمد موسی شفیق د صدارت د وخت له کارونو خخه، د صنعتي پرمختیایي بانک او داسې نورو اقتصادي پروژو پالی کول یادولای شو.

شهید محمد موسی شفیق، عالم، لیکوال، اديب، حقوقپوه، دیپلومات او بنه سياستمدار و چې پر ملي ژيو، پښتو او دري سربېره یې په عربي، انګليسي او فرانسوی ژيو پوره برلاسی درلوډ.
د شهید محمد موسی شفیق له نورو غوره کارونو خخه د افغانستان له رadio خخه د لمانځه په وخت د آذان خپرول او د حکومتي ادارو له خوا د ديني عالمانو او نورو مسلمانو دعوت کوونکو د خورولو مخيوي و چې د مسلمانو هېوادولو له خوا یې تود هرکلۍ وشو.

شهید محمد موسی شفیق د ۱۳۵۲ لمریز کال د سرطان په ۲۶ نېټه د پوځي کوданا په ترڅ کې له کار خخه ګوبنه شو او د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د اووډې نېټې له کمونيستي خونږي کوданا وروسته زنداني او د کمونيستي رژيم د جلالانو له خوا په مظلومانه توګه په شهادت ورسېد.
موږ، د افغانستان مسلمان ولس، به هېڅکله د خيل هېواد د ملي شخصيتونو او ملي مشرانو خدمتونه هېر نه کړو، د هغوي د درناوي وړ کارونه به د لاري مشال کړو او د هغوي په حق کې به د خير او مغفرت دعاکوو.





زده کوونکی دې د شهید محمد موسى شفیق د خدمتونو او کارنامو په هکله يو له بل سره مباحثه وکړي.



- ۱- شهید محمد موسى شفیق چېرته پیدا شوي، خپلې لومړنۍ او ثانوي زده کړي یې چېرته بشپړې کړي دي؟
- ۲- د شهید محمد موسى شفیق د تر ټولو ارزښتاكو دندو نومونه واخلي.
- ۳- د شهید محمد موسى شفیق مهمې کارنامې بیان کړي.



د شهید محمد موسى شفیق د شخصیت او کارنامو په اړه یوه مقاله ولیکی چې تر لسو کربنو لړه نه وي.





ملي پيغام هغه غږ دی چې د ټولنې افرادو ته د اسلامي ورورولي، برابري، عدالت، زړه سوي، سوکالۍ، سربنندنې، امنيت او خونديتوب ډاډ ورکوي. ټولنه د ټينګښت، یووالې او پرمختګ لور ته بياني. په پای کې د دنيا او اخترت سرلوري او بریاليتوب د انسان په برخه کوي. په ملي پيغام کې ستر پيغام نغښتی او یو ملي ارمان پکې پروت دی. هغه خو خو واره ولولې، پيغام او ارمان پکې په ګوته او د سرته رسولو لپاره یې هله څلپي وکړئ، عبرت ترې واخلئ او د خپل راتلونکي ژوند مشال یې کړئ.

ملي پيغام

لکه نسيم د باځګلونو ته پيغام دی زموږ
 هدف د کار او د خدمت وطن او قام دی زموږ
 موږه افغان ته یو قوي ملي وحدت جوړوو
 د تفرقې د امتیاز په کور قیامت جوړوو



ورائي ويخاري د وطن په خپل همت جوروو
 عدل انصاف او مساوات روح د نظام دي زمورد
 لکه نسيم د باع گلونو ته پيغام دي زمورد
 مورده په دين او په ملت باندي خپل سر وركوو
 د جفا غشو له سنگر غوندي پتير وركوو
 واړه افغان ته د نهضت نوي خبر وركوو
 عقيده پاکه، پاک ايمان په پاک اسلام دي زمورد
 لکه نسيم د باع گلونو ته پيغام دي زمورد
 مورده تعليم د معارف په خپل وطن کې غواړو
 نوي آهنګ د نوي ژوند په خپل چمن کې غواړو
 دبسمن د حق او حریت سره کفن کې غواړو
 خدمت د قام ته چې ولار وي پري سلام دي زمورد
 لکه نسيم د باع گلونو ته پيغام دي زمورد
 وطن نه بد بد رواجونه رسومات وركوو
 رنځونه، لوږي، پې علمي او خرافات وركوو
 د کار له منځ منځه پې څایه سکنات وركوو
 بنا پر حسن اعتماد باندي مرام دي زمورد
 لکه نسيم د باع گلونو ته پيغام دي زمورد
 ظلم رشوت تملق دروغ او هم خيانه نه منو
 غواړو په زړه کې درد او رحم قساوت نه منو
 سره همدرد یو بېدردي چې په رسميته نه منو
 ملا، عالم، مخلص خادم ته احترام دي زمورد
 لکه نسيم د باع گلونو ته پيغام دي زمورد
 ملي مفاد پر شخصياتو مقدم دي مور ته
 حکم د دين، عالم او مشر محترم دي مور ته
 دفع د ظلم په بل ظلم هم ستم دي مور ته
 د قوم خادم چې وي هغه زلمي امام دي زمورد
 لکه نسيم د باع گلونو ته پيغام دي زمورد



زده کوونکي دې په ډلو کې د لاندې بیتونو معنا او مفهوم خرګند کړي او د ډلو استازی دې نور ته ووايې.

«موره افغان ته یو قوي ملي وحدت جوړوو
د تفرقې د امتیاز په کور قیامت جوړوو
ورانۍ ويچارې د وطن په خپل همت جوړوو»

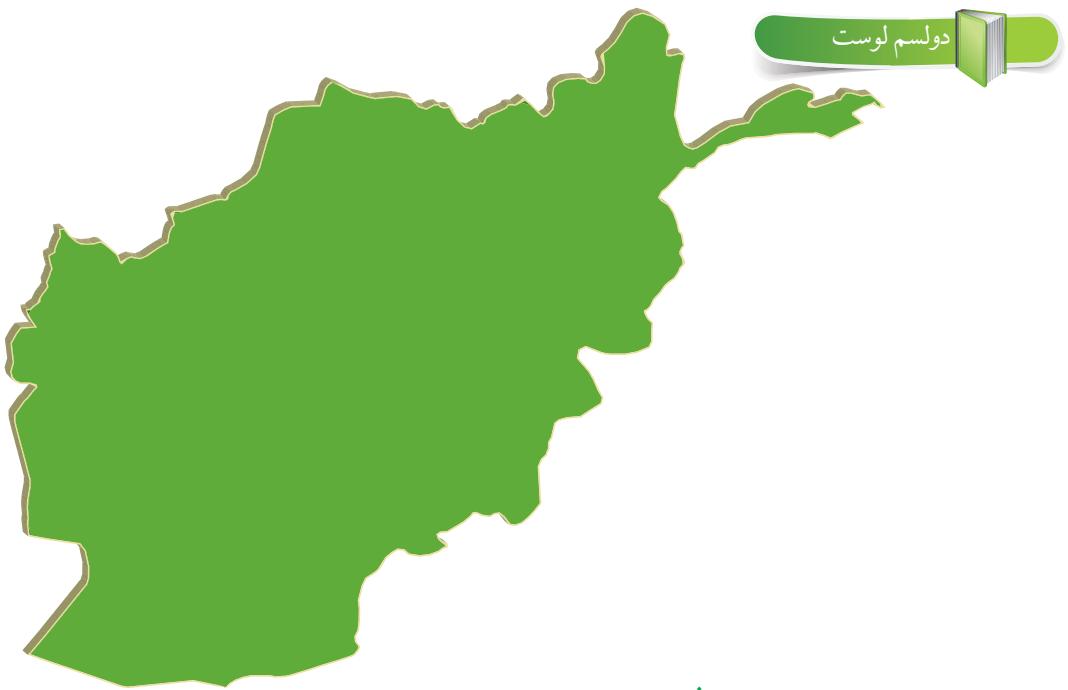


- ۱ - د پورته شعر مفهوم خه شي دي؟
- ۲ - په پورته شعر کې کوم پیغامونه نغښتی؟ بیان یې کړئ.



د پورته شعر مفهوم په خپله ژیه په کتابچو کې ولیکی او په بل ساعت کې یې ټولګي ته راوري.





له هېواد خخه د دفاع په لاره کې د افغانانو ملي یووالی

افغانستان د تاریخ په مختلفو پراونو کې د پرديو تر برغلونو او بریدونو لاندې راغلی. ددې خاورې او سپدونکو د بهرنیو تپري کوونکو په وړاندې خپل ټول اختلافونه یوې خوا ته پربنې او په تینګ هود، عزم او یووالی بې هغوي ته غابن ماتونکي څوابونه ویلي دي. په دې لوست کې به د ګران هېواد په دفاع کې د خپلو نیکونو د سربنندنو په اړه معلومات تر لاسه کړو.

د سترو یړغلگرو ماتې

افغانستان د نړۍ په تاریخ کې د بشري تمدنونو لرغونې زانګوه ده. دغه سيمه د جغرافيائي او پوهې موقعیت له مخي د تاریخ په بیلاپلو وختونو کې د نړۍ د سترو یړغلگرو او ګاوندیو تر تپري لاندې راغلې ده. ددې سيمې خلک، چې بیلاپل قومونه، توکمونه، فرهنگونه، ژې او دودونه لري، د نړیوالو تپري کوونکو په وړاندې یو موته شوي او هغوي ته یې سخنې ماتې ورکړي دي. زموږ د خاورې خلکو له ميلاد خخه د مخه په خلورمه پېړۍ کې د لوی سکندر د یړغلونو پر وړاندې په مېړانه او یووالی د خپلې خاورې دفاع کړي ده. د سکندر د تپري کوونکو او نه ماتېدونکو لښکرو په ګډون بې هر یړغلگر څوک ته پکوونکي او کلک ګوزارونه ورکړي دي.

په ۱۹ او ۲۰ پېړی کې د برتانیې بنکېلاکګرۍ امپراتورۍ زموږ پر خاوره بریدونه وکړل، خود نوموري امپراتوری تېږي کوونکۍ پوچ خو خو ظلې ددې خاورې د زپورو او مسلمانو بچيانو د جهاد په واسطه له ماتې سره مخامنځ شوی دی. د افغانستان او انگليس د درېو مشهورو جګرو تاریخ د افغانستان د خلکو د یووالې، پیوستون، سربنندنې او اتلوليو بنه شاهد دي.

افغانستان لومړنی هېواد دی چې له انگليسی بنکېلاکګرڅو خخه یې خپله خپلواکۍ تر لاسه کړې په سيمه او نړۍ کې تر بنکېلاک لاندې هېوادونو د خپلواکۍ او آزادۍ غونښتنې په ډګر کې مخکښ شوی دی.

د شلمې پېړی په روستي نيمائي کې د نړۍ لوی قدرت، سوروي اتحاد د خپل پوخي قدرت په اوج کې پر افغانستان تېږي وکړ. په لسګونو زره وسله وال خواک، چې په پرمختللو پوخي تعجيزاتو سمبال و، د هوا او ځمکۍ له لاري یې زموږ پر هېواد برید وکړ.

د افغانستان مسلمان او زپور ملت په ټول هېواد کې د سوروي اتحاد د سور پوچ د تېږي پر وړاندې ودرېد او په تشن لاس، خو په ټینګ ايمان او هود د دې خاورې د ټولو او سېدونکو په یووالې پې جهاد ته دوام ورکړ. یو نیم مليون شهیدان یې ورکړل او په مليونونو خلک مهاجر شول. په سلګونو زره پې معلوم، کونایې او یتیمان شول، خو په پای کې یې د سوروي سور پوچ له خپل هېواد خخه ایستلو ته اړ ایست او ازادي یې تر لاسه کړه.

د تېږي کوونکو پر وړاندې د افغانانو د برياليتوب راز

ټول په دې پوهېړو چې کله افغانستان د تاریخ په بېلاړلوا دورو کې د تېږي کوونکو تر بریدونو لاندې راغلې، له پوخي پلوه د تېږي کوونکو له خواک سره د پرتلې ورنه و. نو د نړۍ د لويو قدرتونو پر وړاندې د دغه ملت د بري لامل خه شي و؟

ددغه پوښتنې څواب په یوې کلمې کې پروت دی؛ د افغانستان ولس یوازې د ايمان په خواک او په هېوادنې مينې، یووالې، پیوستون او د سربنندنې په روحيه پر خپل دسممنانو بری تر لاسه کړي دی.



زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. یوه ډله دې د انگليس د بنکېلاک پر وړاندې د افغانستان د خلکو د جګرو په اړه خبرې

وکړي. بله ډله دې د پخوانۍ شوروی اتحاد د تپري پر وړاندې د افغانستان د خلکو د یووالی او پیوستون او پر افغانستان باندې د تپري په نتيجه کې د شوروی اتحاد د برخليک په اړه خبرې وکړي.



۱. ولې د افغانستان خاوره په بېلاپلوا وختونو کې له بهرنیو بریدونو سره مخامنځ شوې وه؟
۲. د تپري کوونکو پر وړاندې د افغانستان د خلکو چلن خرنګه و؟ آیا سترو څوکونو ته یې سر تیت کړي او یا ورته تسلیم شوی دی؟
۳. له میلاد خخه دمځه په خلورمه پېړۍ کې زموږ خاوره د کوم نړیوال قدرت تر تپري لاندې راغله او د دغو تپري کوونکو پر وړاندې د افغانانو چلن خه ډول و؟
۴. د انګليس د بنکېلاک پر وړاندې د افغانانو جهاد په سیمه او نړۍ کې خه اغښې رامنځته کړ؟
۵. د شلمې پېړۍ په وروستی نیمایې کې زموږ پر خاوره د نړۍ د کوم قدرت له خوايرغل وشو او پر افغانستان د دغو بریدونو د تپري کوونکي قدرت برخليک خه شې شو؟
۶. د بهرنیو نړیوالو تپري کوونکو د تپريو په وړاندې د افغانستان د خلکو د بري راز خه شې و؟



زده کوونکي دې د لوست د موضوع په اړه اووه کربنې مقاله ولیکي.



حب الوطن من الایمان

افغانستان زموږ ګران هېواد دی. ساتل او آبادول پې زموږ د ټولو افغانانو ګله دنده ده. موږ هر یو کولای شو، په یو ډول نه یو ډول خپل هېواد ته خدمت وکړو، ودان پې کړو، د نړۍ له نورو هپوادونو سره پې په ليکه ودرورو. خپلمنځي اړیکې بنې کړو، یوبل ته د وروری لاسونه ورکړو او د خلکو ترمنځ پې اتفاق او اتحاد رامنځ ته کړو. دا احساس په څانونو کې ژوندي کړو چې د ژوند د ټول بریاليتوب، پرمختګ او سوکالی راز په یووالي او یو د بل په منلو کې نغښتی دی. ستاسو په اند له هېواد سره مینه خه معنا لري او د دغه مینې د لا پیاوړتیا لپاره خه کول په کار دی؟

هېواد زموږ ګډ کور دی. د کور هر یو غږي دنده لري د خپل کور د ودانولو، بنايسته کولو او د کورنۍ د غړو د خوشاله او سوکاله ساتلو لپاره کار وکړي او هرڅوک له خپل وس او توان سره سم یوه دنده پر مخ بوخي.

له هېواد سره مینه له موږ خخه غواړي چې د خپل هېواد ځمکنی بشپړتیا، سیاسي، اقتصادي او فرهنگي خپلواکي خوندي کړو. خپله زبه، فرهنگ او دودونه وسانو. ددې ترڅنګ د نورو هپوادونو د بریاليتوب رازونه ومومو، د هغوي له صنعت خخه ګله واخلو، خپل صنعت او تولید پیاوړی کړو او له هغوي سره د بنو دوہ اړخیزو اړیکو او ګډو مرستو لارې چارې ولټوو. له بدنه مرغه اوس زموږ هېواد او هپوادوال له ناخوالو سره لاس او ګړیوان دی او کړوونکي او



ستونزمن ژوند لري. هپواد مونه يوازي تر نورو هپوادونو وروسته پاته شوي، بلکي لا نور وران او ويچار شوي دي. له يوي خوا جگرو څيل او له بلې خوايې بې وزلي، بېکاري او له علم او پوهې لړوالی خوروسي. مور د افغانانو او د دغه هپواد د اوسيډونکو په توګه دنده لرو چې خپل هپواد له دغه ناوره حالت خخه راوباسو او خپل خلک او ولس نېکمرغه کرو.

د هپوادپالني غونښته دا ده چې له خپلو شخصي ګټو تېر شو، ملي ګټې او ټولنیزې ګټې غوره ويولو او دمځه يې کړو او په خپل خنګ کې يو بل ومنو. په دې لاره کي له هېڅ ډول سترپاواو او سربښندونو خخه خانونه و نه سپموو.

زمور دنده دا ده چې د هپواد درانۍ مخه ونيسو او د دې متله له پېځایه کارولو خخه ډډه وکړ چې: «نه کار هلتنه خه کار.» دا خپله ايماني او وجданۍ دنده وګرڅو چې هپواد، آباد، سمسور، خړو به او بنپرازه کړو او د هغه د لا آبادي لپاره له رغند فکر او ګټور عمل خخه کار واخلو.

د هپواد د عامه شتمني يوي ډېږي کوچني برخې ته زيان رسول، د بلکې په توګه له يوه ډپوال خخه د يوي خښتې بې خایه کول هم له هپواد سره دېښمني ده. مور ته بنایي يوازي په دې بسنې ونه کړو، چې هپواد مو ودان کړ، بلکې د هپوادپالني اصلې معنا دا ده، هغه خوک چې هپواد ورانوي، لاس يې ونيسو او پر وړاندې بې خنډه شو.

زمور هپواد پالنه دا نه ده چې په خپله بدې وانځلو، بلکې د هپوادپالني غونښته داده چې د بدېو اخیستلو مخه ونيسو او د خپل نظام د سمون لپاره هڅه او هاند وکړو.

ټولنیز احساس هم ټولنه او هم هپواد بنپرازه کوي اوهم يې وګري سوکاله او د بنه ژوند خاوندان کوي.

که مور هر يو د ټول افغانستان په اړه فکر وکړو او د افغان ولس د بنپرازه کولو لپاره په ګډه متې راونغارو، نو بيا به مو هپواد ودان، پرمختللې او مور به نېکمرغه شو.

يو شاعر له هپواد سره د مينې په اړه ډېر خور شعر ويلی دی چې ستاسو د احساس د پياورې تيا لپاره يې دلته راورو:

زما وطنه

ای زما وطنه د لعونو خزانې زما
ستا هره دره کې دي د تورو نښانې زما
ستاسر چې وي پېښه نوبه زه شان او شوکت خه کړمه
ته چې خوار و زاريې زه به مال او دولت خه کړمه
ته چې وران ويچارې زه به خوب او راحت خه کړمه
مسته به دې خاوره کړم په وښې مستانې زما

ای زما وطنه

عقل مې ایرې شه ستا لپاره د فکر وونو نه
سترگې مې قربان شه ستا لپاره د سوچونو نه
خار شمه قربان شم ستا د خاورو د کورونو نه
ستا زره کې پرتې دي ټولې تلې زمانې زما
ای زما وطنه

يا به دي زه سیال کرمه وطنه د جهان
يا به ستا په پښو کې تورې خاورې کرمه خان
خان به درې وړې کرم خوتا به کرم ودان
نريمه، پښتون یم تاته يادي افساني زما
ای زما وطنه

غني خان



زده کوونکي دي په ډلو ووېشل شي او د پورته شعر د مفهوم په اړه دي خبرې وکړي، بیا دي د ډلو استازې نورو ټولګیوالو ته بیان کړي.



- ۱ - خو تنه زده کوونکي دي د ټولګي مخې ته راشي او و دي وايي چې د دوي په اند «حب الوطن من الايمان» خه معنا لري؟
- ۲ - یوتن زده کوونکي دي د شخصي او ملي شتمنيو توپير خرگند او بېلګې دي وراندي کړي.
- ۳ - دا مفهوم خنګه خرگندولای شئ چې شخصي ګټې په ملي ګټو کې غښتنې دي؟ یو تن زده کوونکي دي د نورو په وراندي خپل نظر خرگند کړي.
- ۴ - دوه تنه زده کوونکي دي پورته ترانه په بنکلې غږ ووایي.



زده کوونکي دي د هېوادپالنې په اړه په کورونو کې یوه مقاله ولیکي او په بل ساعت کې دي یې ټولګي ته راوري.





د افغان ولس ځانګړتیاوې

الله تعالى يو شمېر ولسونو ته څینې خويونه او دودونه ورکړي وي چې په نورو ولسونو کې په روښانه دول نه تر سترګو کېږي. دا دودونه او عادتونه د هغه ولس ځانګړتیاوې بلل کېږي. افغانان هم د څینو صفاتو او خصلتونو له مخې د تاريخ په اوردو کې څلیدلی او د ويپر چارې پې تر سره کړي دی. دا ويپانې کومې دی او د کومو مهمو ځانګړتیاوو له مخې ويپارلي او پرتمنين ولس بلل کېږي؟ په دې لوست کې به دې پوښتنو ته ځواب وویل شي.

د افغانستان خلکو ته الله تعالى څینې ځانګړتیاوې ورکړي چې د هغو له امله د تاريخ په اوردو کې نومیالي او سرلوري پاتې شوي دي. د نړۍ په کچه ستري کارنامې لري، په سختو وختونو کېږي بهم خپله خپلواکي ساتلي او هم خپلو ګاونديو ولسونو او هېوادونو ته د لاري مشال شوي، له دې امله د نړۍ پوهانو افغانستان د آسيا زړه بللي دي.

کله چې د اسلام مبارڪ دين زموږ هېواد ته راوسېد، د افغانستان خلکو په ډېرې مينه قبول او

د ختیخ او شمال په لور بې د هغه په خپرولو کې ستره ونډه سرته ورسوله، افغانانو انګلیسان په داسې وخت کې مات کړل، چې امپراتوري یې له ختیخه تر لوپدیخه غچبدلي او لښکري یې د هغه وخت تر ټولو سنبل پوخونه ګنل کېدل. همدا راز افغانانو د شوروی سرو لښکرو ته په داسې حال کې ماتې ورکړه چې په لومړي سر کې دې ولس ته په مادې لحاظ د جهاد برياليتوب یو خه ناشونی کار برښپله.

د افغانستان خلک ډېر غوره دودونه، خويونه او ځانګړتیاوې لري چې ځینې مهمې یې په لاندې ډول دي:

دینداري: د افغانستان وګري مسلمانان دي، د اسلام د مبارک دين په لارویتوب وياري. د علماءو، اسلام ته د بلونکو او پر اسلام مینو خلکو درناوی کوي. له هغه چاکرکه کوي چې په دين کې لتي او تنبلي وبنېي.

زيار او کوبنېس: افغانان زيارکښ خلک دي، ستونزې او رېړې ګاللى شي، د سختو چارو په ترسره کولو کې له زغم خخه کار اخلي. همدا خوي دوى ته وړتیا ورکوي چې د مېړانې دریغ وساتي او زور زياتي ته سرښکته نه کړي.

زړه سوي او انصاف: افغانان د زورو رو په وړاندې د غرونو په خبر درېږي، خو پرکمزورو زور زياتي بد ګنې، په زړه سوي او د مظلوم په لاسنيوي وياري.

د اماقت ساقل او وفا: افغانان د ساتلو خوي خوبنوي، په وعده وفا د مېړونو کمال شمېري، په امانت کې خیانت او د وعدې پر وړاندې جفا ناخوانۍ او د شرم چاره بولي.

سرېښندنه او ایثار: ایثار او قرباني په افغانی کلتور کې مثل شوي غوره خصلت دي. د خپلوا ګټو پر خای د نورو ګټو ساتلو ته سرېښندنه وايي. په دې خوي د بشري ټولنې تر منځ یووالی ټینګکېري او ټولنې د نېکمرغې په لور پر مخ خې.

د پورته غوره خويونو تر خنګ ځینې نور بنه اخلاق لکه د بنځو درناوی، مېلمه پالنه، حيا او ناموس ساننه هم د افغانانو له ځانګړتیاوو خخه شمېرل کېري. مور د افغانستان د اوسيني او راتلونکي نسل په توګه دا دنده لرو چې بنه خويونه پیاوړي او له ناپرو خخه خان وساتو.



زده کوونکي دې په ډلو کې د پورته بنو خانګړتیاوو ترڅنګ د افغانانو نور بنه خویونه هم ولیکي او له نورو تولګیوالو سره دې بې شریک کړي.



۱. افغانان په تاریخ کې نومیالي خلک دي، د دې وینا په ثابتولو کې دوې بېلګې د دليل په توګه وواياست.
۲. د افغانانو د دينداري، امانداري او وفا خينې بېلګې بيان کړي.
۳. د زيارګاللو په ورتیا په يو ولس کې کوم کمالونه رامنځته کېږي؟
۴. زړه سوی، ایثار او قرباني خه ډول صفتونه دي؟

د خپلمنځي شخپو او جګرو د زيانونو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له یوه منځ شخه لبره نه وي.



شهید محمد هاشم میوند وال

زموره هپواد د ملي اتلاتو تاپهوي دی. د هغوي ياد زموره تېر تاریخ ژوندي کوي. موږ د هغوي د ژوند په لارو چارو پوهوي او لارشونه راته کوي چې د هغو د پښو پر پلونو پل کېړدو او هپواد ته د خدمت وړ وګرڅو. دلته د هپواد د یو بل نومیالی او پر هپواد او هپوادوالو مین شخصیت، محمد هاشم میوندوال یادونه کوو او د هغه ژوند ته یو ځغلند نظر اچو.

شهید محمد هاشم میوندوال زموره د ګران هپواد له وتلو سیاسي او فرهنگي څېرو څخه دی. محمد هاشم میوندوال د ملا عبدالحليم زوي، پر ۱۲۹۸ لمريز کال په کابل بنار کې زېړبدلى دی. کورني یې اصلاً د غزنی ولايت د مقر ولسوالۍ او سپدونکۍ وه. میوندوال خپلې زده کړي د کابل بنار د غازی او حبیبې په لپسو کې بشپړي کړي. د خپل لوړ استعداد له امله یې په مطبوعاتو او ژورنالېزم کې کار پیل کړ. نوموري د انيس ورڅانې د مدیر، په هرات کې د اتفاق اسلام ورڅانې د مدیر، د دائرة المعارف د مدیر او وروسته د مطبوعاتو د مستقل رئيس په توګه دندې ترسره کړي دي. میوندوال د خپلې پوهې او سیاسي درایت له امله د بهرنیو چارو وزارت د سیاسي مرستیال، په پاکستان او د امریکا په متحدو ایالتونو کې د افغانستان

د سفیر په توګه کار کړی دی.

میوندوال د مطبوعاتو او دیپلوماسی په برخه کې بنه خلپدلى او د هغه وخت په حکومت کې یې د مطبوعاتو د وزیر په توګه دنده سرته رسولی ده. میوندوال د خپلې ورتیا او پوهې پر بنسته د هغه مهال د پاچا له خوا د افغانستان د صدر اعظم په توګه د وخت ولسي جرگې ته د باور تر لاسه کولو پاره وروپېزندل شو. میوندوال د خلکو له استازو خخه د باور رایه تر لاسه او خه ناخه دوه کاله یې د صدر اعظم په توګه دنده سرته ورسوله.

میوندوال د خپلې صدارتي دندي پر مهال د افغانستان هر اړخیز پرمختګ ته، په خانګرۍ دول، پوهې، لوړو زده کړو، صنعت او کربنې ته زیاته پاملنې وکړه او په دې لاره کې یې بریالي ګامونه پورته کړل. میوندوال هیله لرله افغانستان د یوه آزاد او مستقل هېواد په توګه له ګاونډیانو او نړۍ سره بنې اړیکې ولري؛ له همدې امله یې کوبنښ کاوه چې له نړۍ سره د افغانستان دیپلوماتیکې اړیکې پراخې شي.

شهید میوندوال د هغه وخت د شوروی اتحاد له بد نیت خخه ډار درلود چې د کمونیزم د پراخې دو مشري یې کوله، ځکه خو یې هڅه وکړه په افغانستان کې د شوروی اتحاد د غېز او د کمونیستي افکارو د خپرلو مخه ونیسي.

میوندوال د رسمي کارونو ترڅنګ د قلم او لیکوالی لپاول و، له دې امله یې فرهنګي کارونو ته خانګرې پاملنې درلوده.

مرحوم محمد هاشم میوندوال په هېواد کې د ټولنیز عدالت د ټینګښت، د بې وزلي او وروسته پاتپوالي د له منځه ورلو په لاره کې هلې خلې او مبارزه وکړه.

شهید میوندوال وصیت کړي و چې له مرینې وروسته یې شخصي شتمني او استوګنځی بیت المآل ته وسپارل شي.

په افغانستان کې شوروی پلواو کمونیستي بهیرونو شهید محمد هاشم میوندوال د خپل نفوذ او کمونیستي مفکورو د خپرلو پر وراندې ستر خنډ باله، له همدې امله یې د ۱۳۵۲ ه. ش. کال د سرطان د ۲۶ نېټې له کودتا وروسته د یوې توطيې په ترڅ کې بندي او وروسته یې په شهادت ورساوه.

له شهید استاد منهاج الدین ګھیئ وروسته، محمد هاشم میوندوال لومړنی خلپدلى شخص و، چې د کمونیزم د پلوبانو په لاس په شهادت ورسپد. افغانان به د خپل ګران هېواد د پرمختګ او ترقى لپاره د شهید محمد هاشم میوندوال خدمتونه هېر نه کړي.



زده کوونکي دې پر دوو ډلو ووپشل شي، لومړۍ ډله دې د شهید محمد هاشم ميوندوال د فرهنگي فعالیتونو په اړه او دویمه ډله دې د نوموري د سیاسي خدمتونو په اړه یو له بل سره خبرې اترې وکړي او لنډيز دې ټولګیوالو ته واورووي.



- ۱- محمد هاشم ميوندوال خوک و او چېرته زېږيدلی و؟
- ۲- د شهید محمد هاشم ميوندوال د مهمو دنلو نومونه واخلي.
- ۳- شهید ميوندوال د افغانستان د پرمختګ لپاره خه خدمتونه کړي دي؟



زده کوونکي دې د شهید محمد هاشم ميوندوال په اړه معلومات تر لاسه او په ټولګي کې دې بیان کړي.





ولي له خپل هېواد، افغانستان سره مينه لرو؟

افغانستان زمور بشکلی هېواد دی. مور له خپل هېواد سره مينه لرو. تل د خپل هېواد د پر مختگ او سمسورتیا او د هېوادوالو د سوکالی په فکر کېي. له هېواد سره مينه او دوستي له هېواد سره د وفاداري نښنه ده. په دغه لوست کېي په دې اړه لا زیات معلومات ترلاسه کړو.

د افغانستان مادي او معنوی شتمني

مور باید د خدای جل جلاله شکر پرخای کړو؛ ئکه په خپله مهریانی سره یې مور له نیستی خڅه هست کړي او د ژوندانه له نعمت خڅه یې برخمن کړي یو، مور یې د افغانستان په نامه په یوه اسلامي هېواد کېي پیداکړي یو. زمور هېواد افغانستان له طبیعی پلوه د نړۍ له بشکلو هېوادونو خڅه شمېرل کېږي. دغه هېواد د لوړو دنګو غرونو او څاندو سیندونو، شنو درو او هوارو دښتو په لړو د هر لیدونکي سترګو ته روښنایي ورکوي او زړونه یې غوروي.

دغه راز زمور هېواد تر ځمکې لاندې شتمنيو له امله د سيمې د هېوادونو په پرتله ډېر بلای هېواد دی. ګرانبيه ډېرې یې نړيوال شهرت لري، لکه، د بدخشان لعل یې د خاصو او عامو متل دي.

د افغانستان خاوره کرنیزه او د خارویو روزنې ته برابره ده. افغانستان دېره بنه هوا او اویه لري، اویه یې خورې او رنې، خواره یې ګټور او مېوې یې خورې او خوندوري ده. افغانستان د خیرکو او پوهه خلکو د موجودت له امله د لرغونو زمانو راهیسي د بېلاپلو تمدنونو زانګو وه. بلخ د تاریخ له دېرو لرغونو مدنیتونو او بنارونو خخه شمېرل کېږي.

زمور هېواد افغانستان په خپله غېر کې نابغه گان، پوهان او مشران روزلي دي چې کتابونه، آثار او افکار یې په بېلاپلو علومو او فنونو کې د بشري او اسلامي ويارنو او فرهنگونو یوه برخه جوروی. د امام اعظم ابوحنیفه رحمه الله عليه، ستر عارف خواجه عبدالله انصاري، امام ابو احمد غزالی، ابوريحان البيروني، ابن سینا بلخی، سنایي غزنوي، مولانا جلال الدين محمد بلخی، پیر روبنان، عبدالرحمان بابا، خوشحال خټک، میا فقیرالله جلال آبادی او سید جمال الدين افغان په خېر پوهان، حکیمان، فیلسوفان، متصوفان او د تورې او قلم خاوندان لري.

افغانستان په مور ګران دی

د افغانستان خلک خدای پال، متدين او پرآزادی مین دی. خپل هېواد ورباندي ګران دی. که کله دا هېواد د دسمنانو تر بریدونو لاندې راغلې او یا له ګوانې سره مخ شوی، افغانان د همدغو بشو ځانګړتیاوه د لرلو له امله په یووالې او اتفاق راپاڅدلې او له خپل هېواد خخه یې دفاع کړې ده. د شلمې پېړې په لوړیو کې انګلیسانو او په دې وروستیو کې د پخوانې شوروی اتحاد سرو لښکرو زمور د هېواد د نیولو او زمور د دینې او ملي ويارنو تر پېښولاندې کولو لپاره بریدونه وکړل، خود افغانانو له سخت غږګون سره مخامنځ او سرماتۍ او غابن ماتې له هېواد خخه وتلو ته اړ ایستل شول. د همدغو ځانګړتیاوه او خویونو له مخې افغانستان د نړۍ د امپراتورانو د مېستون او هم د آسيا د زړه په نامه یاد شوی دی.

له همدي امله مور له خپل هېواد افغانستان سره د زړه له کومې مينه لرو او د هغه له پولو خخه د دفاع لپاره هر ډول سربنندې ته تیار یو. مور په خپل اسلامي هېواد، متدينو، سربنندونکو او باتورو خلکو ويارو.

مور سبق وابو او زیار باسو چې د هېواد په ګټورو غړو بدل شو او د خپل هېواد د ودانۍ او بیارغاولو لپاره کار وکړو. هېواد پالنه د وفاداري او مېړانې نښه ده. مور د افغانستان او سبدونکې، ټول له یو بل سره خویندې او ورونه یو، یو له بل سره مينه لرو او درناوی یې کوو.



هېوادپالنه له نورو خلکو خخه د کرکي کولو په معنا نه ۵۵

باید هیره نه کړو هېوادپالنه په دې معنا نه ده چې مور له نورو ملتونو او هېوادونو خخه کرکه ولرو او نورو ته په سېک نظر وګورو. مور د بشري ټولنې یوه برخه يو. له دې امله ټولو سوله غوبښونکو او خيرغونښونکو انسانانو ته درناوی لرو، په تېره بیا له مسلمانانو سره په هر خای کې چې وي، مينه لرو او درناوی یې کوو. ټول مسلمانان له یو بل سره خویندې او ورونه دي. که هېوادونه مو جلا دي، زړونه مو یو دي.



زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. د افغانستان د دیني او فرهنگي ویارنو په هکله دې خبرې وکړي او په پای کې دې نتیجه د خپل استاري په واسطه ټولګیوالو ته وړاندې کړي.



۱. مور ولي د خدای جل جلاله شکر اداء کوو؟
- ۲.ولي افغانستان په لرغونو وختونو کې د بېلابلو تمدنونو زانګو ووه؟
۳. د افغانستان خلکو د اسلام پر سېپختلي دين له مشرف کېدو وروسته اسلام ته خه خدمت وکړ؟
۴. د افغانستان د دوو سترو پوهانو نومونه واخلى
۵. د افغانستان خلکو د شلمې پېړي په لوړېږو او وروستيو کې کومې امپراتوري ته ماتې ورکړه؟
- ۶.ولي افغانستان د امپراتوريو مرېستون نومول شوي دي؟
- ۷.ولي پر مور خپل هېوادګران دي؟
۸. هېوادپالنه له نورو خخه د کرکي په معنا نه ده. دغه مطلب بيان کړي.



د هېوادپالني په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کربنبو لړه نه وي.





آزادی د الله تعالی نعمت او انسانی حق دی

آزادی خه مفهوم لري؟ په تبرو زمانو او بشري تمدنونو کېي ازادي خنگه وه؟ اسلام خرنگه انسان ته ازادي په برخه کړه؟ خرنگه کولای شوله خپلی ازادي خخه په سمه او معقوله توګه ګټه وانلو؟ په دغه لوست کېي به دغو پوبنتو ته خوابونه وړاندې کړو.

د آزادی مفهوم

الله تعالی انسان پیدا کړ. هغه ته یې عقل او اراده ورکړه. په دې ورکړې سره یې هغه پر نورو مخلوقاتو غوره وياله. الله تعالی انسان پیدا کړ چې د خپل خالق او واحد خدای (جل جلاله) عبادت وکړي، په عزت، کرامت او سرلورې سره ژوند تبر کړي، خو ليدل کېږي چې ځینې انسانان په مختلفو پراوونو کېي د طغيان او سرغروني له امله د خپلی هوا او هوس تابع شوي او یا یې د ناپوهی له امله د نورو انسانانو غلامي منلي ده. ازادي د الله تعالی نعمت، پېرزوينه او د انسان طبیعي حق دی. باید انسان له دغه الهي نعمت خخه ګډه پورته کړي او خوک له هغه خخه دغه طبیعي حق سلب نه کړي.

آزادی د اسلام له نظره

پوهانو او بشري تمدنونو د آزادي چول چول تعریفونه کري دي؛ په ځينو فکري نظريو او د نړۍ په سیاسي نظامونو کې د انسان آزادي په بشپړه توګه سلب شوي. په اروپا کې د منځنيو پېړيو او برد دوران او د شلمې پېړۍ سوسیالستي نظامونه یې خرگند مثالونه دي.

د منځنيو پېړيو له او برد پراو او په لوپديع کې د لبراليزم د مفكوري له خرگندیدو وروسته، آزادي په مطلقه بنه مطرح شوه چې د انسانانو او بشري ټولنو لپاره یې ناورې پايلې رامنځته کري او لا تر او سه پوري ورسره بشريت لاس او ګريوان دي.

د اسلام سپېڅلې دين په داسې وخت کې ظهور وکړ چې بشريت د مریتوب او فکري اختناق پر ځنځیرونو ترلی و.

د اسلام ستر پیغمبر صلی الله علیه وسلم مبعوث شو، ترڅو بشريت له هر چول فکري اختناق او د مریتوب له قيد او بند خخه ازاد کري. له همدي امله ډېر هغه کسان چې تر ټولو د مخه یې د اسلام سپېڅلې دين او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم رسالت قبول کړ، مریان، بیوزلي او کمزوري کسان وو. په اسلامي فتوحاتو کې د مسلمانانو شumar دا: موږ راغلي يو، انسان د انسان له اسارت او بنده ګي خخه ازاد کړو، ترڅو د یو الله عبادت او بنده ګي وکړي. د آزادي او برابري همدا شumar و چې په ډېره لړه موده کې د اسلام سپېڅلې دين د دنیا ګوت ګوت ته ورسپد او بشريت یې له هر چول اسارت او بنده ګي خخه وژغوره.

خنګه کولاي شوله خپلې آزادی خخه سمه ګنه پورته کړو؟

سره له دې چې آزادي له ستر او لوړ ارزښت خخه برخمنه ده، خویا هم مطلقه آزادي نشته، ځکه مطلقه آزادي د انسان د فطرت مخالفه ده او انسان د انسانیت له لوړ مقام خخه د خاروبيو تیټ مقام ته رسوي. له دې امله ځينو مسلمانو پوهانو د آزادي پیشندنه داسې کړي ده: پورته له دې چې خپل خان او یا نورو ته زیان ورسول شي، له خپل حق خخه ګنه پورته کول آزادي بلل کېږي. هېڅوک حق نه لري د آزادي په نامه خپل خانته زیان ورسوي. له همدي امله په اسلام کې خان وژنه او خان څورول او تعذیب حرام ګنبل شوي دي.

همدارنګه انسان دا حق نه لري، د آزادي په نامه نورو خلکو ته زیان ورسوي، لکه چې ویل شوي، د هر شخص د آزادي پوله تر هغه بریله ده چې د نورو آزادي ته زیان و نه رسپږي. خرنګه چې خوک حق نه لري ستا پر آزادي تېږي وکړي، ته هم دا حق نه لري د نورو پر آزادي تېږي وکړي.

مثلاً يو شخص نشي کولاي د آزادي په نامه خپل گاوندي ته زيان ورسوي يا تردي نامه لاندي چې د آزاد او خپلواک د، د خپل کور خحلې او ناپاکي د خلکو د تلو راتلو په لاره کې واچوي. يا يو زده کونونکي د آزادي ترname لاندي د بنوونځي په لاره کې خلک وڅوروی، يا د خلکو کورونو ته کانې واچوي، يا دښونځي وسائل او توکي مات کړي. هر انسان دنده لري له آزادي خخه په داسې بنه ګټه پورته کړي چې د نورو آزاديو ته زيان ونه رسپوري.

حقيقي او رسپتنۍ آزادي دا ده چې انسان خپل حق او د نورو حقوق و پېژني او رعيات یې کړي. حقيقي آزادي دا ده چې يو انسان پر بل انسان ظلم او تېرى ونه کړي او نه چاته اجازه ورکړي چې پر هغه ظلم او تېرى وکړي. حقيقي آزادي داده چې انسان د حق په ویلو کې له هېچا خخه ونه وېږپري، له بېوزلو او کمزورو خخه دفاع وکړي او د اړو او ضعيفو خلکو مرسته وکړي.



زده کونونکي دې په ډلو ووپشل شي. هره ډله دې له خپله فکره آزادي وڅېږي. د ډلو نظر دې توحید شي او استازې دې یې نورو ټولګیوالو ته واوروی.



۱. د ځمکې پرمخ د انسان دنده او مکلفيت خه دی؟
۲. د انسانانو د ازادی کيفيت په تېرو دورو او په ځينو فکري مکاتبو او بشري نظامونو کې خنګه و؟
۳. د اسلام سپېخلي دين مسلمانان خرنګه آزاد کړل؟ په فتوحاتو کې د مسلمانانو شعار خه و؟ خرنګند یې کړئ.
۴. آیا د انسان آزادي مطلقه ده؟ د مطلقي آزادي زیاتونه خه شی دی؟ خرنګند یې کړئ.
۵. د لوست په رنګ کې د آزادي لپاره يو تعريف بيان کړئ.



تردي سرليک لاندي (له خپل آزاديو خخه خرنګه ګټه پورته کړو) يوه مقاله ولیکي.



اسلام د مسلمانانو د ملي يووالی بنست دی

وحدت او يووالی پياورپيا او بې انفاقي دكمزوري او بې وسى لامل دی. د اسلام دين په مسلمانانو کې د وحدت او اتحاد په رامنځ ته کولو او ټينګولو کې ارزښتمن رول لري. په دغه لوست کې به په مسلمانانو کې د يووالی په راوستلو کې د اسلام د دين د اغېز په اړه معلومات تر لاسه کړو. اسلام د توحید دين دی. خپل لارویان تل په خپلو منځونو کې اتحاد او پيوستون ته رابولي، له تیت او پرکوالی او بې انفاقي یې منعه کوي.

قرآن کريم د انسانانو ترمنځ د وحدت پر اصل د ټينګار لپاره مسلمانان یو د بل ورونه گنلي؛ په دې معنا چې مسلمانان پر هر څای کې د توکم، ژې او نژاد له په پام کې نیولو پرته سره ورونه دي. د هغوي ترمنځ اړیکې بشایي د همدغه اصل پر بنست، یعنې د ورورګلوي پر بنسته ولاړې وي. ورور له ورور سره ملګرتيا او دوستي لري او یو د بل خير او بنېګنه غواړي. له همدي امله په قرآن کريم او د ګران پیغمبر په احاديثو کې خو خو څلې پر دې ټکي ټينګار شوی چې مسلمانانو ته بشایي په خپلو منځونو کې یوه ټوپه او متعدد واوسې او داسي کار ونه کړي چې د هغوي ليکې ټوټې ټوټې او له یو له بله جلا شي.

الله تعالى په قرآن کريم کې مسلمانانو ته د يووالی امر کړي، فرمایي: ﴿وَأَنْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا﴾



وَلَا تَفْرُقُوا (آل عمران ۱۰۳)؛ زیاره: د الله تعالی په رسی (د اسلام په دین) منگولې بسخې کړئ او تیت او پرک کېږي مه.

الله تعالی په یوه بل آیت کې مسلمانان له تنازع او بې اتفاقی خخه منع کوي؛ حکمه بې اتفاقی د مسلمانانو د کمزوری او څواك د له منځه تللو لامل کېږي.

د اسلام له نظره، عقیده او ايمان یوه پیاوړې اړیکه ده چې مسلمانان له یوه بل سره نښولي؛ هر څومره چې دا اړیکه غښتلي وي، په هماغه کچه د مسلمانانو تر منځ ورورګلوي او یووالۍ قوي کېږي.

د افغانستان مسلمان ولس چې له بېلاپلو قومونو او توکمونو خخه جور شوي دي، د اسلام د سپېڅلې او انسان جورپونکي دين د ارزښتونو او احکامو په لاروي د [لا اله الا الله محمد رسول الله] د سپېڅلې کلمې او د توحید د پېغ تر سیوريې لاندې یو اود واحد بدنه توګه سره ژوند کوي. ددې خاورې رښتني زامن د خپلې اسلامي دندې په پېژندلو د هر راز تعصب او بې اتفاقی پر وړاندې مبارزه کوي او هېچا ته اجازه نه ورکوي د افغان واحد ولس په منځ کې د بې اتفاقی تخم وکري او زموږ د مسلمانو ورونو د کمزوری او تفرقې لامل شي.

زمور دين او عقیده حکم کوي یو د بل تر خنګ د ورونو په توګه سره واوسپېرو، د یو بل په خوبنۍ او غم کې خانونه شریک ویولو او داسې کار ونه کړو چې خدای مه کړه زموږ د ملي یووالۍ د کمزوريتوب او بې اتفاقی لامل شي.



زده کوونکي دې په ډلو ووبشل شي. هره ډله دې د هپوادولو تر منځ د ورورګلوي او اتفاق په اړه خبرې اترې وکړي او د ډلو استازې دې نتیجه نورو زده کوونکو ته بیان کړي.



- ۱ - اتفاق ولې د ولسونو د پیاوړتیا او بې اتفاقی د ضعف او کمزوری لامل کېږي؟
- ۲ - قرآن کريم ولې مسلمانان یو د بل ورونه ګڼلي دي؟
- ۳ - تر ټولو پیاوړې اړیکه چې مسلمانان یو تر بله نژدي کوي، کومه ده؟



زده کوونکي دې "د مسلمانانو په یووالۍ کې د اسلام روں" تر نامه لاندې یوه مقاله ولیکي چې تر اوو کربنبو لړه نه وي



ملي لندي

په تېرولوستونو کې مو له هېواد سره د مينې په اړه بېلا بل لوستونه ولوستل. هېواد ته د خدمت او له هغه سره د مينې لاري چاري مو وېژندي. د هغونومياليو ژوندليک او د هغوى کره وره مو ولوستل چې د خپل ژوند په اوږدو کې یې ولسونه وښتیا، یووالی او وحدت ته په وينا او عمل رابلي او د هېواد په وړاندې یې خپل حق سرته رسولي دي.

په دې لوست کې ګورو چې پښتو لندي له هېواد پالني سره د مينې او احساس په اړه څومره بلاينه لري او په خه ډول خلک رابولي چې هېودا ته خدمت وکړي، ودان یې کړي او خپلواك یې وساتي.

تاسو د پښتو لنديو او د هغود جورنست په اړه خه معلومات لوئ؟

لندي د پښتو زې د ولسي ادبیاتو یوه ارزښتمنه او مهمه برخه جورپوي. ولسي ادب د ټولني د ادب ګرمني (شفاهي) برخه ده، د خلکو په خولو کې جاري وي او له یوه نسل څخه بل نسل ته لېردول کېږي. د ولسي ادب لمن خورا پراخه ده. کيسې، نکلونه، متلونه، سندرې، لندي او نور توکي پکې شامل دي.

دا توکي ټول د یوې ټولې او یو ولس ګډه مال او پانګه ده، ويونکي او لیکوال یې خرگند نه وي،

هېخوک يې خېل خانته نشي منسوولي. لندي د بني او منچانگې له مخي خانګري جورپشت لري. لندي له دوو مسرو خخه جورپوري. لومني مسره يې لنديه او ننهه خېپي (سېلابه) او دويمه يې اوبرده او ديارلس خېپي وي. په لنديوکي هر راز مطالب خايپري. د بېلکې په توګه مينه، بنکلا، وصال، بېلتون، سربندنه، هېباد پالنه او نور. په هېباد د پرديو ديرغلونو او د هغه په وراندي د افغاني شازلميو د مېرانې په مهال افغاني بشخو هم له هغوي سره اوبره په اوبره برخه اخيسټي، خواره، اویه، کارتوس، درمل، ملهم او پتھي يې ور رسولي او د جګړې لپاره يې هڅولي دي. لاندي لندي وګوري:

په ناموس ننګ په وطن جنګ دی دوطن جنګ ته په غورخنګ ورخه مينه يا هغه مهال چې د ميوند په دښته کې افغانۍ غازيان له يرغلګر دبمن سره په توده جګړه بوخت وو، خود سختې ګرمي او د اویو او خوراکي توکو دنه رسپدو له امله نژدي وو چې افغانۍ لوري ماتې وxorوي. په دې وخت کې پېغله ملاله د جګړې دګر ته رادانګي، له مړژواندي بېرغچي خخه، چې د تپ له امله په حمکه لوپدلى و، بېرغ راپورته کوي او غازيانو ته داسې ناره کوي:

که په ميوند کې شهيد نه شوي خدايرو لايهه بې ننګي ته دې ساتينه د ملي او حماسي لنديو شمېر زيات دی. ټولې يې له هېباد سره د مينې، په هېباد د ننګ او غيرت او له هېباد خخه د پرديو د شرلو په اړه ويل شوي دي.

وګوري:

خاونده سل خلې ژوند راکړې	چې دوطن په مينه سل خلې مرشمې	بل خوا وایي:
يو خواته ننګ بل خواته مرګ دی	مرګ مې قبول دی بې ننګي نه قبلومه	يوه پښته مېرمن نارينه په هېباد د غليم د بريد د شنډولو لپاره هڅوي او وايي:
غراته لار شه چې شهيد شې	د نغرۍ غاره کې نشته جنتونه	په بل خای کې يوه مېرمن د خېل جانان د غيرت په اړه وايي:
جنانان مې جنګ کې توره وکړه	حکه همزولو کې سرلورې ناسته يمه	يو افغان خوان، چې په هېباد يې د خان شهادت ارمان دی، وايي
بيرغ مې سور په قبر هسک کړئ	په شهادت د خېل وطن جنت ته حمه	د پښتو د ولسي ادبیاتو لمن له ډېرولې او حماسي لنديو خخه ډکه ده. د هغوي لوستل، زده کړه او پر هغوي عمل کول د هېباد په اړه زموږ روحيه لوروي او د هېباد پالنې په اړه مو احساسات راپاروي.
په پاي کې دا لاندي لندي ولولې، په مفهوم يې خانونه پوه کړئ او خوند ترې واخلي:		



د تن جامه به لکه گل غوندي ساتمه
 جانانه ژر شه په وطن وکړه ننګونه
 د بلبلانو چغار تل په گل وښه
 چې جنازه دي د اسمان ملکې وړينه
 چې د وطن په بيرغ وشيند گلونه
 دوطن جنګ ته په غورخنگ ورڅه مينه
 چاچې زحمت ليلی وي راحت به وړينه
 چې شينکي باع کې گل ګلاب وشمونه

وطن زمادن جامه ده
 وطن دي شمع ته پتنګ يې
 وطن مې ګل زه يې بلبل يم
 د آزادۍ په لارکې مرې شي
 خدايه هغه ساعت به کوم وي
 په ناموس ننګ په وطن جنګ دی
 تل په زحمت پسې راحت وي
 خال به ديارله وينو کېردم



زده کوونکي دي په خو ډلو ووبشل شي، لوړۍ ډله دي د لنډي د ډولونو په اړه او دويمه ډله دي د
 لنډيو د أغیزو په اړه په خپل منځ کې خبرې اترې وکړي او پایله دی تولګیوالو ته بیان کړي.



- ۱- کومو اشعارو ته لنډي ویل کېږي؟
- ۲- د لنډيو ډولونه په ګوته کړئ.



زده کوونکي دي له همزولو او د کورنۍ له غړو لس لنډي راتولي او په خپلو کتابچو کې دي وليکي
 او نورو زده کوونکو ته دي ووايي.



د پوهاند شهید غلام محمد نیازی یاد

شهید پوهاند غلام محمد نیازی زموږ د هېواد یو نامتو شخصیت و د دې لپاره چې د هغه پر ژوند لیک پوه شو او هېواد ته د خدمت جوګه شو، په دې لوست کې د هغه له شخصیت سره آشنا کېرو.

غلام محمد نیازی په ۱۳۱۱ لمریز کال کې د غزنی ولايت د اندرپو په ولسوالی کې په یوه دینداره او علم دوسته کورنۍ کې زېړيدلی دی. کورنۍ بې پړې د اسلام له ستر پیغمبر حضرت محمد مصطفیٰ صلی الله علیه وسلم سره د دېړې مینې له امله د غلام محمد نوم کېښود.

زده کړه

شهید نیازی خپلې لومړنې زده کړې د علی هجويري په بنوونځي کې چې په هماماغه ولسوالی کې و، پیل کړې. نوموری خېرک او زیارکښ هلک و. درسونه یې په ډېره مینه لوستل او د نن کار یې سباته نه پړښود. په ټولو تولګیو کې بې لورې نومري تر لاسه کولې. لومړنې دوره یې په اعلی درجه پای ته ورسوله. د منځنيو زده کړو لپاره د کابل بنار ته راغي او د امام ابوحنیفه په مدرسه



کې شامل شو. غلام محمد نیازی له نومورپی مدرسې خخه هم په لوره درجه فارغ او د لورو زده کړو لپاره مصر ته ولپرل شو. نومورپی د الازهرب د اسلامي پوهنتون د اصول دین له پوهنځي خخه د حادیشو د علم په خانګه کې ماستري و اخیسته او په ۱۳۳۶ لمریز کال کې هبواوته راستون شو.

هبواو ته راتګ، اداري او علمي فعالیتونه

استاد غلام محمد نیازی هغه مهال هبواو ته راستون شو چې د اسلام پېژندنې په خانګه کې ترې یو متخصص او ماهر شخص جوړ شوی او د کمال لورپی درجې ته رسپدلي. له دې امله د کابل پوهنتون د شرعیاتو د پوهنځي د رئیس په توګه وټاکل شو.

نومورپی په مصر کې د زده کړي په وخت کې له اسلامي غورځنگ سره اړیکې ټینګې کړي وې او د هغه غورځنگ له افکارو سره یې آشنايی پیداکړي وه.

شهید استاد غلام محمد نیازی زغممناک، متواضع، زړه سواند او یې ریا شخصیت. استاد نیازی پر دین مین، د پوهې ډوال او پر هبواو او هبوادولو مین. له دې امله یې د اسلام په لاره کې سربنندنې، د پوهې ودې او تعییم او د هبواو پرمختګ لپاره د خدمت ملا وټله.

بلنه او رون او ندي

استاد نیازی د تدریس او علمي ارزښتناکو خدمتونو تر خنگ خوانانو، استادانو او زده کړو ته د بلنې په کار پیل وکړ. هغه مهال یو شمېر محصلین او زده کړي خوانان، آن چې یو شمېر استادان د ((کمونیزم)) د غولوونکو تبلیغاتو تر اغېز لاندې راغلی وو او د شوروی اتحاد د دولت په پلوی یې دینې ضد فعالیتونه کول. هغوي غوبنټل زمور د هبواو حیثیت او دین ته زیان ورسوی.

استاد نیازی چې هغه مهال یې بې پلوی او چوړیا د دینې او ملي مسؤولیت خلاف کار باله، سیاسي ډګر ته راوطت، د یو شمېر استادانو او محصلینو په ملنیا یې «د افغانستان اسلامي غورځنگ» جوړ کړ، د اسلام ژغورونکو زده کړو د خپرولو او د څخان نسل د وښتابه لپاره یې هلې څلې پیل کړي.

د استاد حینې فعالیتونه په لاندې ډول دي:

• پوهنتون ته د داخلیدو د کانکور په آزمونه کې د دینې مضامينو شاملو.

• د حقوقو له پوهنځي سره د شرعیاتو د پوهنځي د یو خای کېدو مخنيوی چې د ځینو له خوا د شرعیاتو د پوهنځي له منځه تلل بلل کېدل.

- د شرعیاتو د علمي او خپرنيزې مجلې تأسیس.
- د کابل پوهنتون په چوکاټ کې د اسلامي خپرنو د مرکز جوړېدل.
- د روزنيزو غونډو او دینې کنفرانسونو جوړول.

بند او شهادت

په همدغه بهير کې محمد داود خان په ۱۳۵۲ کال کې د یوې پوځې کودتا له لارې د خپل د تره له زوي، د افغانستان له پاچا، محمد ظاهر شاه خخه واک تر لاسه کړ. محمد داود خان د کمونیستانيو په لمسون چې په حکومتي اداره کې پې پراخ اغېز درلود او اسلامي فعالیتونه پې د خپل واک لپاره زیانمن بلل، د اسلامي غورخنګ یو شمېر تکړه غري او د هغوه په سر کې پوهاند غلام محمد نيازي ونیول او په زندان کې پې واچول. د محمد داود خان رژیم لومړي استاد نيازي په اعدام محکوم کړ، خو وروسته د حکم له تطبيق خخه تېر شو او په دایمي بند پې محکوم کړ. شهید پوهاند نيازي خلور کاله په زندان کې تېر کړل.

په ۱۳۵۷ هـ ش کال کې کمونیستي حکومت د شوروی اتحاد دیرغلګر دولت په ملاتر واک ته ورسېد. کمونیستانيو چې تازه پې واک تر لاسه کړي وو، له دینې عالمانو او هېوادپالو شخصیتونو سره کينه درلوده او د هغوي شتون پې د خپلې لارې خنډ باله، ځکه خو پې استاد نيازي په ډېره پې رحمي شهید کړ.

استاد غلام محمد نيازي، دغه باعمله عالم، پوه او زپور شخص د اسلامي مبارزو او هېواد پالو فعالیتونو له امله په زندان کې د سختو څورونو او شکنجهو په زغملو د شهادت جام وڅښه. روح دې پې بشاد او یاد دې پې تازه وي.



زده کوونکۍ دې په ډلو ووبېشل شي. هره ډله دې د شهید پوهاند نيازي د شخصیت او کارنامو په اړه خبرې وکړي. د بحث پایله دې د استازې له خوا د ټولګي په مخ کې ووایې.



۱. د شهید نيازي کورنۍ په کومه انګېزه پر هغه د غلام محمد نوم اینېسي و؟
۲. ولې شهید غلام محمد نيازي د زده کړې په لارکې په اعلی نومرو بریالی کیده؟
۳. کله چې استاد غلام محمد نيازي هېواد ته راستون شو، خنګه انسان ترې جور شوی و؟



۴. استاد نیازی هپواد ته د راتگ پر مهال کوم کارونه وکړل؟
۵. استاد نیازی ولې له یو شمېر شخصیتونو سره اسلامي غورخنګ رامنځ ته کړ؟
۶. د استاد نیازی خو صفتونه ووایع.
۷. داود خان ولې استاد نیازی بندی کړ؟
۸. د هپواد دبمنانو ولې استاد نیازی شهید کړ؟



د شهید پوهاند نیازی د شخصیت او کارنامو په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کربنول به نه وي.





د پخواني شوروی اتحاد د یرغل پر وړاندې د افغانستان د خلکو جهاد

جهاد خه معنا لري؟ په اسلام کې جهاد کومه مرتبه لري؟ د افغانستان مسلمان ملت ولې د پخواني شوروی اتحاد د یرغل پر وړاندې په جهاد لاس پوري کړ؟ د شوروی اتحاد پر وړاندې په سپېخلي جهاد کې زمور د مسلمان ولس د بربالیتوب راز په خه شي کې نغښتی و؟ په دغه لوست کې پورته پونښتو ته لنډه څوابونه وايو.

جهاد خه ته وايي؟

په لغت کې د جهاد معنا هله خلې او زيار ايستل دي. په اسلامي شريعت کې جهاد دي ته وايي، چې که د مسلمانانو پر دين، عقیدې، هېواد او دولت باندې د دین د دېنمنانو له خوا یرغل وشي، نو باید پر وړاندې يې د دفاع لپاره له هر راز هلوڅلوا، جنګ جګړې او سربنندنو خخه خانونه ونه سپمول شي. د دین، هېواد او ملي ناموس دفاع د وسله وال جهاد له لارې سره رسپېږي. که دېنمنان د مسلمانانو پر دين يا خاورې یرغل وکړي، نو د اسلام پر بنستې د الله ﷺ په لار کې

وسله وال جهاد يوه ديني او ايماني فرضه گنل کېږي او ډېر زيات اجر او ثواب لري. الله تعالى په قرآنکريم کې په دنيا کې له مجاهدينو سره د برياليتوب او په آخرت کې د لورو درجو ژمنه کړي. خوک چې د جهاد په لاره کې وژل کېږي، د شهیدانو په نامه یادېږي او په جنت کې پې ورنه د لور خای او مقام زېږي ورکړي دي.

د شوروی اتحاد پر وړاندې د افغانانو جهاد

د الله ﷺ په لارکې جهاد هم د ايمان نښه ده او هم له هېواد سره د مينې. له همدې کبله کله چې د شوروی اتحاد یرغلګر دولت د ۱۳۵۸ هـش کال د مرغومي په شپږمه زموږ پر ګران هېواد یرغل وکړ، زموږ مسلمانو او غيرتي خلکو د ديني مقدساتو او د هېواد د خپلواکۍ د دفاع په لارکې په جهاد پیل وکړ. د دغه اسلامي هېواد ټولې جنګيالي مېرمنې او نارينه له ايمان خخه په ډکو زړونو یو موټي د هغوي پر وړاندې ودرېدل او د پرمختګ خنډې شول.

شوروي دولت غوبنتل زموږ هېواد ونيسي، له خپلې خاورې سره یې ونبليوي او د اسلام د سېبېڅلې دين په خای پکې پې دينه او غيراسلامي پروګرامونه پلي کړي.

د شوروی اتحاد سري لپنکړي په دغه یرغل کې په زرگونو ټانکونو، تویونو، جنګي الوتكو او لسګونو زرو وسلوالو سرتپو سمبالي وي. افغاني مجاهدينو له عادي وسلو او ډېرو لبرو امکاناتو پرته بل خه په واک کې نه درلودل. د مجاهدينو او شوروی اردو او افغاني کمونستانو^(۱) ترمنځ جګړي لس کاله دوام وکړ.

- ۱- کمونستان يوه ډله ده چې د یهودي کارل مارکس له افکارو او نظریاتو خخه پیروي کوي او په الله ﷺ او آخرت ايمان نه لري. دوي په ۱۹۱۷ م کال په روسيه کې د لين په مشری سياسي خواک ترلاسه کړ او وروسته یې په منځني آسيا او قفقاز کې د مسلمانانو خمکۍ او همدانګه اوکراین، آزربایجان، ارمنستان او په اروپا کې د اسکنندنافي هېوادونو خنې برخې ترلاسه کړي. هغوي یې په ورو ورو جمهوريتونو ووپيشل او د هغوي له مجموعې خخه یې د شوروی اتحاد جمهوريتونه جور کړل. دوي د دغه هېوادونو د نیولو او خپلو کمونستي پروګرامونو د تطبيق لپاره په دې خاورو کې له شلو مليونو خخه زیات بېگناه انسانان ووژل. د شوروی اتحاد نظام بېحده ظالم و شوروی اتحاد د افغانستان د نیولو او له خپل قلمرو سره د یوځای کولو لپاره زموږ پر هېواد یرغل وکړ او په پاکې خپله له ماتې سره مخامنځ شو. په پايله کې د شوروی جمهوريتونو اتحاد هم ویا�ل شو او په ۱۵ جلاجلاء جمهوريتونو تجزيه شو.

د شوروی پروراندې د افغانستان د خلکو د جهاد پایله

د جهاد په اوږدو کې زموږ میلیونونه تنه هپوادوال شهیدان، معیوب او معلوم شول او په میلیونونو تنه له هپواد خخه مهاجرت ته اړ ایستل شول. د هپواد د بنارونو او ودانیو لویه برخه ويچاره شوه، خو په پای کې د لوی الله جل جلاله په مرسته مجاهدين بریالي شول. د شوروی دولت چې هغه مهال د نړۍ تربولو لوی او خواکمن دولت ګیل کېدہ، له ماتې سره مخامنځ شو. شوروی لښکرو د ۱۳۶۷ کال د سلواغې (دلوي) په ۲۶ نېټه زموږ هپواد په ټیست سر پرېښود. د افغانی مجاهدينو پر وړاندې د شوروی اتحاد تاریخي ماتې د لامل شوه چې په نړۍ کې دېر کمونستي رژیمونه له منځه لار شي او خپلواکۍ ته ورسېږي.

د شوروی اتحاد د سرو لښکرو پروراندې د مجاهدينو د برياليتوب لاملونه

هغه لاملونه چې د مجاهدينو د برياليتوب او کفارو د ماتې لامل شول، په لاندې ډول دي:

- پر الله جل جلاله او د آخترت په ورځ د مجاهدينو قوي او غښتلی ايمان
- د افغانانو ملي یووالی

• له هپواد او خپلواکۍ سره د افغانانو بې کچې مينه

مور د افغانستان دیندار او هپوادپالونکي زامن د خپلو مجاهدو نیکونو او پلرونو په لاري ګام ېدو، له خپل هپواد او تاټویي سره مينه کوو او تل د دین او هپواد د خپلواکۍ د دفاع لپاره په څان او مال چمتو یو.



زده کونکى دې په دوو ډلو ووپشل شي. د لوست د موضوع په اړه دې یو له بل سره بحث او خبرې وکړي او پایله دې د خپل استازې په واسطه په ټولګي کې بیان کړي.



۱. جهاد معنا کړئ.
۲. په اسلامي شريعت کې له جهاد خخه مطلب خه دی؟
۳. کله چې د مسلمانانو پر خاوره دبمنان يرغل وکړي، جهاد خه حکم لري؟
۴. الله تعالى له مجاهدينو سره کومه ژمنه او شهیدانو ته خه زېږي ورکړي دی؟
۵. شوروی اتحاد ولې پر افغانستان يرغل وکړ؟
۶. هغه لاملونه چې د مجاهدينو د بریالیتوب او شوروی اتحاد د ماتې سبب شول، خه وو؟



زده کوونکي دې د افغانستان د خلکو د جهاد په اړه یوه مقاله ولیکي چې تر لسو کرشنو لړه نه وي.





اسلام زمور د ملي يووالی مرکزي عنصر دی

يووالی د بري راز دی. په يووالی کې د بري گتې نغښې دی. د يووالی او اتفاق په اړه زمور په ټولنه کې د بري ويناوي او کيسې شته. ملي يووالی ديو ولس د نېکمرغۍ، سوکالي او خپلواکۍ ضامن دی. هره ټولنه، چې خلک یې اتفاق ولري، د دېنممن پر وړاندې، که هرڅومره لوی او زورور وي، بریالی کېږي. افغان ولس د تاريخ په اوردو کې د خپل ملي يووالی له برکته د نړی سترو څواکونو ته ماتې ورکړې او خپله خپلواکۍ یې د سرونو په بیه ساتلي ۵ه.

په دغه لوسټ کې د ملي يووالی لاملونه او عنصرونه درېښنو او معلومات تر لاسه کوو چې ملي يووالی ديو ولس لپاره خه گتې لري او اسلامي ورورو لي د ملي يووالی په ټینګښت او پیاوړتیا کې خه روں لوړوي.

د ملي يووالی عنصرونه

که د نړی د ملتونو تاريخ ته کتنه وکړو، نو دا به راته جو ته شي چې د ملي يووالی تر ټولو غوره توکي نژاد، ژبې، تېر، دین، عقیدې، فرهنگ او اقتصادي ګلوبو ګنو جور کړي دي.

د نړی د ولسوونو په يووالی کې د یادو توکو اغېز سره توپیر لري؛ ځینو ملتونو د خپل ملي يووالی



بنست پر نزادي، قومي او توکمیزو اړیکو ایښی، پر نورو قومونو او ولسونو باندې یې د غوره والي دعوا کړې او د نژاد پر بنست یې جګړې کړې دي. څینو ولسونو د خپلې زیرخواکۍ او اقتصادي پرمختګ پر بنست نور ملتونه نیولي او پانګې یې ترې چور تالان کړي دي، خو داسې ملتونه هم شته چې د ملي یووالۍ له لارې یې د سولې، امنیت، پرمختګ او سوکالۍ زمینه ځان او نورو ته چمتو کړې ده.

په ملي یووالې کې د اسلامي ورورګلوی رول

د افغانستان خلک ډېږي ګډې ګټې او ټینګې اړیکې لري چې د لرغونو زمانو راهیسې یې پاللي او ساتلي دي. زموږ د خلکو تر ټولو غوره ګډې اړیکې او ګډه ارزښتونه د اسلام سېپېڅلې دين، خاوره، تاریخ، هېواد او فرهنگ دي. دا هر یوې یې د ملي یووالې په ټینګښت کې مهم رول لوېوي، خو اسلامي ورورګلوی د افغانستان د ملي یووالې اساس او بنست جوړوي.

اسلامي عقيده زموږ د هېواد او سېدونکي چې بېلاپېل قومونه، قبیلې، فرهنگ او ژې لري، سره نښلوي. له دې امله اسلامي ورورګلوی د نورو اړیکو په پرتله ډېره ټینګه او غښتلې ده. اسلامي ورورګلوی د ټولنې د ټولو وګرو ترمنځ ورورولې او برابري، مینه او محبت رامنځ ته کوي؛ ځکه یو مسلمان باید بل مسلمان د الله د رضا لپاره خپل ورور وګني او شه شی چې د ځان لپاره خوبنوي، خپل مسلمان ورور ته یې هم خوبن کړي.

اسلامي ورورګلوی د ټولنې د ټولنې د وګرو ترمنځ د خواخوری احساس پیداکوي او په غم او بنادي کې یې سره شربکوي. زموږ ګران پیغمبر ﷺ فرمایي، مسلمانان د یوه بدنه په خير دي؛ که د بدنه یو غری خوبر شي، نو ټول بدنه خوبېږي او رنځېږي.

اسلامي ورورګلوی د افغانستان مسلمان ولس د خطر په حالتونو کې د بهرنیو یړغلونو پر وړاندې سره یوموته کړي، د دغه هېواد ټولو وګړي یو د بل ترڅنګ ولاړ او یړغلګرې له خپل هېواد خخه تېښتې ته او یاستلي دي.

اسلامي ورورګلوی د ټولنې د ټولنې د وګرو ترمنځ سوله، پخالينه، امن او یووالې رامنځ ته کوي. د مسلمانانو تر منځ هر راز دېمنې او کرکه ناروا بولې او له منځه یې وړي. د مسلمانانو شعار د سلام خپرونې ده او سلام اچول د سولې او امنیت په معنا ده.

اسلامي ورورګلوی د افغانستان د ملي یووالې او اتحاد پیاوړتیا، درناوي او پرمختګ تر ټولو غوره لامل او بنست ګنل کېږي. هېڅ کوم بل لامل او شعار د عقیدې او اسلامي ورورګلوی په خېږي. نشي کولاي د دغه هېواد مسلمان خلک خپل شاوخوا ته راغونه کړي.



زده کونکی دې د خینو نړیوالو هېوادونو او خواکونو په اړه، چې د نژادی غوره والي پر بنسته یې نړیوال جنګونه او شخړې پیل کړي او یا یې بې وزلي ملتوونه استعمار کړي، تر بحث او خپنې لاندې ونیسي.



۱. د نړۍ د ملتوونو د یووالی تر ټولو غوره لاملونه کوم شیان جوړوي؟
۲. د افغانستان خلک د تاریخ په مختلفو دورو کې کومو ګډو تکو راټول کړي دي؟
۳. د افغانستان د خلکو د ملي یووالی په لاملونو کې کوم لامل غوره دي؟
۴. اسلامي ورورګلوی خه مفهوم لري او اسلامي ورورګلوی د افغانستان د خلکو په ملي یووالی کې کوم رول لوښي؟



زده کونکی دې د هېڅي ورورګلوی په اړه یو مطلب ولکي چې د اسلام ګران پیغمبر ﷺ مدینې منوري ته له هجرت خخه وروسته د مسلمانانو تر منځ عملی کړي ووه.





ملا فیض محمد کاتب هزاره

زمور گران هپواد، افغانستان د پوهانو، لیکوالو، ننیگالیو او نومیالیو زانگو ده. د هغوي د نه ستري ګډونکو هڅو او مبارزو له امله زمور هپواد او سني پړاو ته رسپدلۍ ده. موږ د هغوي یاد تازه ساتو، مېړاني او سربنندنې یې ستایو او پر پل یې پل بدو.
په دغه لوست کې د نورو لیکوالو، تاریخچو هانو او ملي شخصیتونو په ډله کې ملا فیض محمد کاتب هزاره درېښنو.

ملا فیض محمد کاتب هزاره د سعید محمد زوی او د غزنې ولايت او سپدونکي و. په ۱۲۸۹
قمری کال کې په غزنې کې زېړپدلۍ او د هپواد د وتلو تاریخچو هانو په ډله کې شمېرل کېږي. پر دې سرېپره کاتب د مشروطه غوبنتونکو د ډلي غړیتوب درلود او له همدي امله یې یوه موده د شېړپور په زندان کې شېپې او ورځې تېږي کړې چې بیا وروسته په امانې پېړ کې له زندانه خوشې شو.

ملا فیض محمد کاتب هزاره د هپواد یو رون اندی، لیکوال او خپرونکی و نوموری یو بدلون غوبنتونکی او تاریخچو و چې د هپواد له نورو رون اندو سره یو خای یې د شلمې پېری په پیل کې پر مبارزې لاس پوري کړ. د کاتب یوه مشهوره لیکنه "سراج التواریخ" دی چې په افغانستان کې د نولسمې پېری د تاریخي پېښو په اوړه د یوه اخھلیک په توګه ورڅخه کار اخیستل کېدای شي.

د کاتب لیکنې:

۱ - تحفه الحبيب

کاتب یو بنه لیکوال او تاریخچو و هغه د امیر عبدالرحمن خان له لوري د افغانستان د تاریخ پر لیکلو گومارل شوی و کاتب په ۸۵ مخونو کې د "تحفه الحبيب" په نامه یو کتاب ولیکه چې د احمدشاه بابا له پېر خخه د امیر عبدالرحمن خان تر پاچهی پوري پېښې یې پکې راټولې کړي دي.

۲ - سراج التواریخ

سراج التواریخ د افغانستان د دولتي پېښو لوړنې لیکل شوی کتاب بلل کېږي. داکتاب په پنځو توکونو کې لیکل شوی. په لوړۍ او دویم توک کې یې د افغان - انګليس له دویمې جګړې خخه دمخه پېښې راغلي دي. درېم توک، د امیر عبدالرحمن خان د پاچاهی په پېښو پوري اړوند دي. د سراج التواریخ خلورم توک، د امیر عبدالرحمن خان د پاچاهی وروستي وختونه، د امیر حبیب الله خان د پاچاهی او پر تخت د امیر امان الله خان تر کېنasto پوري پېښې بیانوی. پنځم توک د امان الله خان د لس کلنې واکمنې پېښې بیانوی.

۳ - فيضي از فيوضات

داکتاب د افغانستان سیاسي تاریخ دي. د اروابناد علامه حبیبی د وينا له مخې په دغه کتاب کې کاتب خپل شخصي معلومات راټول کړي دي.

۴ - له هبوط آدم عليه السلام خخه د حضرت عيسى عليه السلام تر بعثت پوري د پخوانيو حاکمانو تاریخ

داکتاب په ۲۹ مخونو کې د وخت د رشديه ټولګيو لپاره لیکل شوی او د پوهنې وزارت له



خوا چاپ شوي دي.

۵ - تذكرة الانقلاب

په دغه کتاب کې بې د امانی دولت د رانسکورېدو په اوه د خپلو سترګو ليدلي حالات د ورځنيو یادداشتونو په ډول ليکلې دي.

فيض محمد کاتب، محمد سرور واصف قندهاری او غلام محمد غبار درې لوی شخصيتونه وو، چې د کندهار، کابل او غزنی په ولايتنو کې د نورو لويانو، مشرانو او هېوادپالو په ګډون ېې نومونه، کړنې او احساسات د ستاینه او درناوي وړ دي. درې واړه شخصيتونه د افغانستان د مشروطه غښتنې او خپلواکۍ اخیستنې په غورځنګ کې شامل وو.

د کاتب هزاره او نورو پوهانو او لیکوالو نومونه زمور د هېواد د تاريخ په پانوکې ثبت دي. د هغوي کړنې او مبارزې به د دې هېواد د هريو وګړي د لاري مثال وي.



زده کوونکي دي په ډلو ووپشل شي. د ملا فيض محمد کاتب پر تأليفاتو او کړنو دې خبرې اترې وکړي او د خپلو استازو له خوا دې نورو زده کوونکو ته بيان کړي.



۱ - ملا فيض محمد کاتب هزاره چېرته او په کوم کال کې زېږدلې دی؟

۲ - د ملا فيض محمد کاتب ارزښتمن اثر خه نومېږي او ارزښت ېې خه شی دی؟

۳ - د ملا فيض محمد د تأليفونو نومونه ولیکی.



زده کوونکي دي د ملا فيض محمد د ژوند په اړه یوه مقاله ولیکي او د سراج التواریخ اهمیت دې پکې بيان کړي.





سوله او د هپواد بیا رغونه

زمور هپوادوالو په تېرو درېو لسيزو کې د بهرنېو يرغلونو، خېلمنځي شخرو او جګرو له امله سخت زيانونه وليدل، ګن شمېر ووژل شول، نورو هپوادونو ته په هجرت کولو اړ ایستل شول، بنونه او روزنه، کرنه، مالداري، ودانۍ، سړکونه او صنعت ټول، نه یوازې له پرمختګ خخه پاتې شول، بلکې له یوه ويچاراونکي حالت سره مخامنځ شول.

اوسمهال زمور په لومړي تېيونو کې د سولې تینګښت او د هپواد بیارغاونه تر ټولو مهم کاردي. سوله او د هپواد بیارغاونه خومره ارزښت لري او د دغۇ دواړو تر منځ خه اړیکه ده؟ راخئ چې په لاندې لوست کې په دې اړه معلومات تر لاسه کړو.

سوله او امنیت د بشري ټولنې تر ټولو مهمه اړتیا ده. په سوله کې د الله تعالي عبادت په بنه توګه تر سره کېږي، ګټور علوم خپرېږي، مسلمانان په ازاده د الله دین ته خلک بللى شي، د خلکو خانونه او مالونه خوندي وي او د ډاډ په حالت کې د ژوند له ټولو بنېګنو خخه خوند اخلي.

جگرپي او شخري بدمرغى زبروي، د خلکو تر منخ بېلتون او كركه پيداکوي، هباد ورانوي، بسوونې او روزنې ته زيان رسوي، ناروغى او لوبه زبروي او د ژوند په هره برخه کې زيانونه رامنځ ته کوي. الله تعالى په قرآن کريم کې فرمابي: ﴿وَالصُّلُحُ خَيْرٌ﴾ (النساء: ۱۲۸) او سوله تر ټولو غوره چاره ده. هو، کله چې په ربنتيا د مسلمانانو پر خاورې او ارزښتونو تېرى وشي او د هغه د تمبولو لپاره له جگرپي پرته بله لاره نه وي، نو داسې جگرې جهاد بلل کېږي او له اسلامي احکامو سره سم يې پر مخ وړل د ثواب لامل ګرځي.

څلمنځي جگرپي او د مسلمانو وروني وژنه يوه ناروا چاره ده او هرکله چې داکار تر سره شوي، مسلمانانو پرې پښمانې خرګنده کې او وايي کاش داکار نه واي تر سره شوي. د څلمنځي شخرو د هوارولو لپاره تر ټولو بنه لاره سوله او مرکه ده چې له زيان، زور او زياتي پرته ستونزه هوارووي.

که په هبادکې سوله او امنيت وي، خلک به علم زده کولو ته په آرامه فضاکې مخه کري، د هباد په دانولو کې به ونډه واحلي، بسوونځي، پوهنتونونه، روغتونونه، ودانۍ، پلونه او سړکونه به جورې شي، د بربننا بندونه، د کښت لپاره نهرونه او ويالي به ورغېږي. هباد به مو په خپلو پښو ودرېږي، د نورو له احتياج خخه به خلاص شو او د خپل ژوند او پتیاوې به په خپلو متو پوره کړاي شو. لکه خرنګه چې الله تعالى سوله خوبنوي، همدا ډول ې د ځمکې دانول هم له مور خخه غونستي او دا خوبنوي چې په خپل بنده کې د خپلو نعمتنونې وويني، د ځمکې سمسورتيا او د خلکو سوکالي اسلامي پيغام دي. کرکه او فساد د اسلام له نظره ناروا عمل دي، وژل او ويچارول په قرآن کريم کې د فرمان نه منونکو کارګنل شوي دي.

راخئ چې خلک سولي ته راوېلولو او په تشو پلمو د مسلمانانو د وينو له توپولو خخه ډډه وکړو، د جگرپو او شخرو پر خائي د هباد په آبادولو کې زيار وباسو، تر خو د نړۍ په سرلورو قومونو کې هسکه شمله ژوند وکړو.



زده کونکي دي د سولي ګتې او د جگرپو زيانونه په نوبت سره بيان کړي.





- ۱ - د سولې گټې بیان کړئ.
- ۲ - د خپلمنځي جګرو او شخړو زیانونه ووایاست.
- ۳ - د سولې په هکله د قرآن کريم هدایت له ژیاپې سره ولیکۍ.
- ۴ - د جهاد او خپلمنځي جګرو تر منځ خه توپیر دی؟
- ۵ - د سولې او بیارغونې تر منځ اړیکه بیان کړئ.
- ۶ - د هپواد آبادول او د خلکو د بنپرازی په اړه د اسلام غونښته خه ده؟



هر زده کوونکی دې په خپل کلې او محله کې یو عملی خدمت تر سره کړي او په راتلونکي درس کې دې بې راپور وړاندې کړي. لکه د جومات جاروکول، د کوشې پاکول، د پلاستیکي کڅورو او بوتلونو ټولول او دasicې نور.





د هېواد رغافونه د هر افغان ملي او ديني دنده ۵۵

ګران افغانستان د تېرو دربو لسيزو پرله پسي جګرو له امله د پرمختګ او ترقى له کاروان خخه وروسته پاتې دی. ګن شمېر ماشومان او لویان د زده کړي له نعمت خخه بې برخچې دی. د کورنيو اقتصادي حالت سه نه دی، ناروغری او بې وزلي موخلک څوروی. د ناپوهی له امله خلک یو تربله لاس او ګربوان شوي او مادي او معنوی شمنیوته مو د جګري له امله زبانونه رسپدلي دي.

له دې امله موږ ته بنایي زده کړه وکړو او له هرې چې کولای شو، د خپل هېواد د دانۍ او بیمار غافونې لپاره کار او زیار وکړو چې که خدای ﷺ کول هغه د پرمختګ او کمال لورو پوريو ته ورسوو. دغه کار هم یو دیني مسؤولیت دی او هم ملي مکلفيت.

د پیدایښت یوه موخه د ځمکې ودانول دي

د انسان د پیدایښت یوه موخه د ځمکې آبادي او له هغون نعمتونو خخه ګټه اخیستل دي چې خدای جل جلاله د انسان د ګټې لپاره پیدا کړي دي. قرآن کريم په دې اړه فرمایي: **هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرْ كُمْ فِيهَا** (د هود سورت ۱۵ آیت). ژباره: [خدای جل جلاله تاسو له دې ځمکې خخه پیدا کړي او تاسو بې د هغې په ودانولو مکلف کړي]. د دغه آيت له مخې د ځمکې د آبادي لپاره کار او هلې خلپې د هر مسلمان دیني دنله او مکلفيت دي.

په دې اړه ډېرې اسلامي لارښوونې شته چې پر پلې کولو پې ټولو خلکو ته ګټه رسپرې. لکه، د نیالګو



کېنول، کرنه، د لارو، جوماتونو، بنوونخیو او مدرسو جورول، د اویو د خاھ گانو او د ویالو او کاریزونو کیندل او نور.

په نړۍ کې د ودانولو کار جاري صدقه ۵

د څمکې د ودانولو په موځه کار او زیاریو پرله پسې بهیر دی چې د قیامت ترو رخې بوري دوام لري. رسول اکرم ﷺ په یو حديث شریف کې فرمایلی دي، چې ژاپه یې داسې ده: که قیامت هم راشي او ستابسو په لاس کې نیالګي وي، باید هغه کینوئ.

د څمکې د ودانولو لپاره هلي خلې د نړۍ پر ګتو سرپره د آخرت ګټه هم لري؛ څکه دغه کار تر تولو بشنه تلپاتې جاري صدقه شمېرل کېږي، چې له پورتنې حديث شریف سره سمه پي له مرپنې وروسته ورته اجر هم رسپري. د همدغه شرعی مکلفيت له مخې پخوانيو مسلمانانو په خپل تلپاتې کار او هخود د سترو بشري تمدنونو په ليکه کې د اسلامي سترو تمدنونو بنسته کېښود چې له برکته یې نننيو پر مختیاوو، بدلونونو او نوبنتونو ته د علومو او تکنالوژۍ په بېلا بلو خانګو کې لاره هواره شوي ده.

د هېواد په جورولو کې زمور مسؤوليتونه

مور افغانان د اسلام د سېېشلي دين د حکم له مخې باید د خپل ګران هېواد په ودانولو کې په اخلاص سره کوبنښن وکړو. د هېواد د ابادي لپاره هڅه او کوبنښن نه یوازې یو ملي مسؤوليت شمېرل کېږي، بلکې یوه ارزښتمنه اسلامي او ديني دنده هم ده.

باید پام ولرو چې د مسلمانانو عزت او لوړتیا د هغوي په پیاوړتیا او څواك کې نغښتی ده. د مسلمانانو له ايمان او یووالې وروسته پر مختګ او اقتصادي پیاوړتیا تر قولو ستر څواك او پیاوړتیا ده. پیغمبر اکرم ﷺ د خدای جل جلاله په نزد له کمزوري مسلمان خڅه قوي مسلمان غوره ګکلى دي. له دي امله مور ته لازمه ده چې د خپل ګران هېواد په آبادي، پر مختګ او پیاوړتیا کې هلي خلې وکړو چې زمور خلک او هېواد د نړۍ د هېوادونو په ليکه کې خپل مناسب خاي پیدا کړي.



د اسلام له نظره د دنیا او اخرت لپاره کار

د اسلام سترو پوها تو ویلي، د دنیا کارونه داسې سرته ورسوئ چې ګوندي هميشه ژوندي ياست او د اخرت کارونه داسې سرته ورسوئ چې ګوندي سبا ته مرئ. د څمکې په ابادي کې باید کارونه داسې سرته ورسوئ چې

گوندي تل ژوندي يئ چې روسټي نسلونه ترې گټه واخلي؛ يعني د آبادی په کارونو کې باید اوږدها له گټې په پام کې ونيسو.

څنګه چې مورډ پخوانې نسلونو له کار او زیار خخه گټه اخلو، باید د هغوي په پل، پل کېردو او د هپواد د ابادولو په کار کې خپله دنده سرته ورسوو. دا کار به هم مورته گټه ورسوي او هم به د روسټيو نسلونو د ژوندانه اړتیاوې پوره کړو. له مسلمانانو خخه د اسلام غوبښنه د ځمکې ابادول، د ژوندانه د اړتیا ور وسایلو چمتوکول، د بنه او پاک چاپېریال جورول او د خدائی جل جلاله عبادت دی. دا کارونه په دنيا کې زموږ د سوکالۍ او په آخرت کې د دېر ثواب سبب کېږي. عبادت په عامه معنا هغه کار او خدمت ته ويل کېږي چې د اسلامي حکم پر بنسته سرته ورسپري او موخه پې خلکو ته د ګېږي رسول وي.



زده کوونکي دې په دوو ډلو ووبشل شي. لوړۍ ډله دې د دنیا یې گټو او د دینه ډله دې د آخرت د ګټو په هکله خبرې وکړي او د ډلي استازې دې یې نورو ته بیان کړي.



۱. د **هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا** آيت مفهوم خه شی دی؟ په لنډ ډول پې توضیح کړئ.
۲. د حدیث معنا چې د نیالګیو د کینولو په هکله وه، بیان کړئ.
۳. جاري صدقه خه ته واېږي او ولې د ځمکې آبادول جاري صدقه کېږي؟
۴. د دنيا او آخرت لپاره کار بیان کړئ



د ټولنې د غړو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

خدای جل جلاله انسان یو ټولنیز موجود پیداکړي، په ټولنې کې د خپلوا اړتیاوو د پوره کولو لپاره یو بل ته اړ دی. هېڅوک خپلې اړتیاوې په یوازې سر نشي پوره کولای. په دې توګه په ټولنې کې د متقابلو حقوقونو او مسؤولیتونو اړتیا رامنځ ته کېږي. د ټولنې افراد پر یو بل باندې حقوق پیداکوي. دا حقوق باید دواړه لوري ومني. د دغو حقوقو پر وړاندې د هغوی پر غاره مسؤولیتونه لوپري چې بنایي په سرته رسولو کې بې پروایي ونه کړي. له دې امله انسانان باید له یو بل سره مرسته وکړي. موږ هر یو د خپلې ټولنې غړي یو، بنایي له دې مفاهيمو سره آشنا شو. هغو ته پاملرنه او عملی کول ېچ ټولنې د سوکالۍ او نېکمرغۍ لامل کېږي. زموږ ننۍ لوست د همدي موضوعاتو په اړه دی.

متقابل حقوق او مسؤولیتونه خه شی دي؟

د متقابلو حقوقو له منلو او سرته رسولو خخه موخته دا ده چې د ټولنې افراد، کوچنيان او لوبان، نارینه او بنځې، خپل او پردي، گاوندي او د یوې سیمې او سبدونکي ټول یو پر بل حقوقه لري، ټول له یو بل خخه هيله لري چې دغه حقوقه په سم ډول سرته ورسوی.

له متقابلومسؤولیتونو خخه موخته دا ده چې له پورته یادو شوو افرادو خخه هر یو، یو د بل پر وړاندې څئنې مسؤولیتونه او دندې هم پر غاره لري چې د هغو حقوقونو له مخې بې بنایي سرته ورسوی؛

يعني د هر حق پر وراندي مسؤوليت او د هر مسؤوليت پر وراندي حق موجود دي.

د متقابلو حقوقو او مسؤوليتونو عملی کول د ټولني د نېکمرغۍ او ژغورنې لامل کېري په يوه ټولنه کې سالم او نېکمرغه ژوند هغه وخت رامنځ ته کېداي شي چې افراد یې خپل حقوق او مسؤوليتونه ويېژني او د خپل حقوقو په ترلاسه کولو او د خپل مسؤوليتونو په سرته رسولو کې کوشښن وکړي.

پېغمبر اکرم ﷺ په يوه حدیث کې ټولنه د یوې بېړي له سپرليو سره پرتله کړي، فرمایلی یې دي، که چېږي د یوې بېړي یو شمېر سپرلى د بېړي په سوری کولو لاس پوري کړي او نوره سپرلى یې یوازې ننداره وکړي، خه ورته ونه وإي او مخه یې ونه نيسې، ورو ورو به او به بېړي ته ننزوې، بېړي به ډوېه او ټولي سپرلى به ووژل شي، خوکه چېږي د مسؤوليت احساس وکړي او د هغوي لاس نيسې، ټول به وژغول شي او بېړي به روغه منزل ته ورسپرې.

د ميندو، پلرونو او اولادونو متقابل حقوق او مسؤوليتونه

د هغوكسانو په ليکه کې چې متقابل حقوق او مسؤوليتونه لري، ميندي او پلرونه دي. هغه حقوق چې اولاد یې پر مور او پلار لري، بنائي ميندي او پلرونه یې ترڅلې وسې پوري په سرته رسولو کې ناعېړي ونه کړي. لمړۍ بنائي د هغوي په بنوونه او روزنه، روغتیا، جامو، خورو او د نورو لوړنیو اړتیاوو په پوره کولو کې هاند او هڅه وکړي، له مورنۍ او پلرنۍ مینې او زړه سوی یې برخې نشي. والدين هم پر خپل او اولادونو حقوقه لري، چې په سرته رسولو کې یې بنائي خپل مسؤوليت سرته ورسوي. د بېلګې په توګه، مور باید تل د هغوي درناوی وکړو، نصحيتونو، لارښوونو او مشورو ته یې غور کېردو، د ضعف او کمزوری پر مهال یې مرستې ته ودانګو او د خير دعا ورته وکړو.

د بنوونکو او زده کوونکو متقابل حقوق او مسؤوليتونه

له مور او پلار وروسته بنوونکي او زده کوونکي د یو بل پر وراندي متقابل حقوق او مسؤوليتونه لري. پر بنوونکو د زده کوونکو حق دادي چې د زده کوونکو په سمه زده کړه او روزنه کې له هېڅ راز هلو خلو مخ وانه رووي، له اخلاقه ډکې لارښوونې وکړي او خپله پوهه او تجرېي ورسره شريکې کړي. پر زده کوونکو د بنوونکو حقوق دادي چې تل یې درناوی وکړي، لارښوونو او نصحيتونو ته یې په مينه غور کېردي، په ورځني لوست کې زيار وکاري او کورنۍ دندې سمې سرته ورسوي.

د تولگیوالو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

تولگیوال هم یو دبل پر وراندې متقابل حقوق او مسؤولیتونه لري. هغوي بنائي له یو بل سره مينه، ملګر توب او صمييميت ولري، یو له بل سره په کارونو، په تپه بيا په زده کرو کې مرسته وکري، د یو بل درناوی وکړي او د رسول اکرم ﷺ له وينا سره سم، هغه خه چې د خان لپاره خوبنوي د نورو لپاره یې هم خوبن کري.

د ګاونديو متقابل حقوق او مسؤولیتونه

د ګاونديانو تر منځ هم همدارنګه متقابل حقوق او مسؤولیتونه شته. مور باید د یو بل حقوق او مسؤولیتونه، چې له متقابل درناوی او زيان نه رسولو خخه عبارت دي، په اخلاص سره رعایت کرو. پېغښبر اکرم ﷺ فرماليي دي، هغه خوک، چې ګاوندي یې له زيان خخه په امن کې نه وي، بشپړ مؤمن نه دي.

زمور او هپواد تر منځ متقابل حقوق او مسؤولیتونه

په همدي ډول مور د خپل هپواد، افغانستان پر وراندې حقوق او مسؤولیتونه لرو؛ ځکه په دغه خاوره کې مو خاپوري کري، د هغه له اوبيو، هوا او خورو خخه مو د بدن هليوکي، غوشنه او وينه جوړه شوي ده. له دي امله د خپل هپواد پر وراندې مسؤولیتونه لرو چې بنائي په سرته رسولو کې یې ناغېږي ونه کرو. مينه ورسره ولرو او ارزښتونو ته یې ربنتيني واوسو، قوانين یې ومنو، په بنپرازۍ او پرمختګ کې یې هلې خلې وکړو، د پردېو له ناپاکو منګولو خخه یې وژغورو. په سر او مال یې دفاع ته چمتو واوسو. دا کار له هپواد سره د مينې او مېړنټوب نښه ده. ژوندي، آزاد او پتمن هغه ملتوونه دي چې خپل متقابل حقوق او مسؤولیتونه درک کړي او د خپل هپواد د سرلورې لپاره تل نه ستري کېدونکي هڅې او هلې خلې وکړي.



زده کوونکي دي په دوو ډلو ووپشل شي. یوه ډله دي د پلاړ، مور او اولادونو د متقابلو حقوقو او مسؤولیتونو او بله ډله دي د بنوونکو او زده کوونکو د متقابلو حقوقو په باره کې خبرې اترې وکړي او پايله دي د خپل استازې په واسطه تولګي ته وراندې کړي.



۱. په ټولنو کې د افرادو د متقابلو حقوقو مقصد خه شی دی؟
۲. په یوه ټولنه کې متقابل مسؤولیتونه خه معنا لري؟
۳. پیغمبر اکرم ﷺ انسانی ټولنه له یوې بېړۍ سره پرته کړي ده، په دې اړه خبرې وکړئ.
۴. د اولادونو، پلرونو او میندو تر منځ متقابل حقوق او مسؤولیتونه بیان کړئ.
۵. د زده کوونکو او بنوونکو تر منځ متقابل حقوق او مسؤولیتونه بیان کړئ.
۶. د ګاونديانو تر منځ متقابل حقوق او مسؤولیتونه بیان کړئ.
۷. هغه مسؤولیتونه چې مورې پې د هپواد په وړاندې لرو، خرگند کړئ.



در رسول اکرم ﷺ له حدیث خخه په استفادې چې ټولنه یې د بېړۍ له سپرليو سره پرته کړي،
لس کربنې مقاله ولیکي.



خپلواکي او آزادي

د خپلواکي سیاسي معنا داده چې يو هېواد د خپلو قوانینو په جورپولو، پلي کولو او په اقتصادي، ټولنیزو او سیاسي فعالیتونو کې بشپړ واک وله. د آزادي سیاسي معناداده چې يو هېواد د نورو له فشار او لاسوهنې پرته د تاکنو او پربکړو حق وله. په دغه لوست کې له برتانیې خخه د هېواد د خپلواکي د ترلاسه کولو په اړه لنډ معلومات ترلاسه کوي.

له انګریزانو خخه د هېواد د خپلواکي ترلاسه کول

د افغانستان باتورو خلکو د هېوادپالې د احساس له مخې په ۱۹۱۹ م ۱۲۹۸ لمریز کال کې د اعليحضرت امير امان الله خان په مشري د افغان ولس په بشپړ یووالې د یرغلگرو پر وړاندې جهاد پیل کړ. د هېواد په ګوت ګوت کې یې د تکبیر ناري پورته کړې او پرښکیلاکګرو یې ورودانګل، لیکې یې ورماتې کړې او په پایله کې یې دې ته او ایستل چې زموږ د هېواد خپلواکي په رسميت وېپژنې. د ډېرو څاني او ملي زیانونو په زغملو یې زموږ خپلواکي پر غلیم په رسميت وېپژنده او موږ ته یې د یو سپېڅلې میراث په توګه راپېښوده.

د خپلواکي له ترلاسه کولو خخه وروسته د هېواد پرمختګ

افغانستان د خپلواکي له ترلاسه کولو ووروسته نوي گامونه پورته کړل، د هېواد په سیاسي، اقتصادي او فرهنگي برخوکي د بام وړ بدلونونه رامنځ ته شول، د پوهنې به برخه کې دولت دنري له علمي او فرهنگي مرکزونو سره خپله اړیکه ټینګه کړه، سرېبره پر دې پې به هېواد کې سلګونه بنوونځي، لیسې، د بنوونکو روزني مرکزونه (دارالملعمنونه) او مسلکي بنوونځي پرانیستل.

د هېواد د ژونالیزم د پلار، محمود طرزی په هڅه او هاند سره په هېواد کې د خپرونو لاره هواره شوه. له مطبوغاتو خخه پخوانۍ محدودیتونه لري شول، د دولتي او شخصي جريدو او مجلو ترڅنګ د راديو یوې وړې دستګاه هم په هېواد کې په خپرونو پیل وکړ.

زمور اوسنۍ دندې او مسؤولیتونه

زمور ګران هېواد افغانستان د وخت په تېږدو سره ډېرې لورې ژوري لیدلي دي. اوسمهال چې زمور ګران هېواد له جګړې او وراني خخه دروغې جوري، سولي، ملي یووالې او بیارغاونې لوري ته روان دي، خپلو هيلو ته د رسپدو او د هېواد د ستونزو د هوارولو لپاره تر ټولو ارزښتناک لوسټ د هېواد د ټولو څواکونو یووالې او د سیاسي، اقتصادي، فرهنگي او ټولنیزو نظامونو همغږي ده. موږ باید ټول په یوه لیکه کې ودرېږو او د هېواد د ودانۍ، سمسورتیا، دائمي سولي د ټینګښت او د بهرنیو لاسوهنو د بندولو او د تېږيو او دسيسو د شنایولو لپاره هڅه او هاند وکړو.



زده کوونکي دې په خوډلو ووبشل شي، هره دله دي د لاندې مطالبو په هکله له یوبل سره خبرې وکړي او د خبرو پایلې دې دهري دلې استازې نورو ته بیان کړي.

- خپلواکي خه ته وايې؟

- آزادۍ خه معناري؟



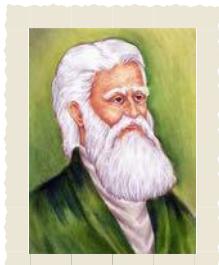
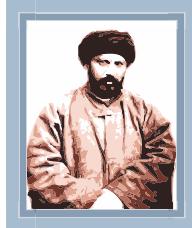
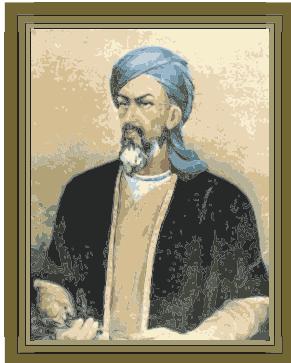
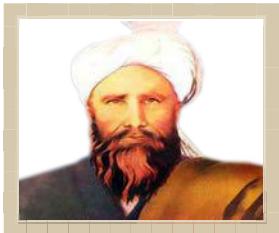
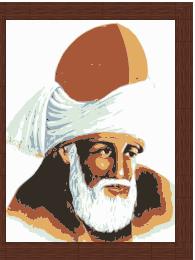
۱. افغانستان کله او د چاپه وخت کې خپلواکي ترلاسه کړه؟ په لنډه توګه بې بیان کړئ.

۲. له خپلواکي وروسته زمور په هېواد کې خه بدلونونه رامنځ ته شول؟ په لنډه توګه بې بیان کړئ.



د خپلواکي او آزادۍ ترسليک لاندې یوه مقاله ولیکي چې له پنځوکرښو لړه نه وي.





افغانستان د علم او تمدن زانګو

زمورو د گران هېواد، افغانستان د لرغونی تمدن په اړه خه پوهېږي؟ آیا د هغۇ نامتو پوهانو او علماءو له نومونو سره آشنايی چې په دې خاوره کې پیدا شوي او روزل شوي او د بشريت لپاره ېې ارزښتناک خدمتونه تر سره کړي دي؟ خنګه کولای شو د گران هېواد تېر شوي علمي او فرهنگي برم بیا را ژوندی کړو؟ په دغه لوست کې به د پورته پوشتني څوابونه ولولو.

زموږ گران هېواد د نومیالیو ملي مشرانو او پوهانو د زوکړي ځای دی چې د علم په بېلاېلو خانګو کې ېې د بشريت د پرمختیا لپاره لوی خدمتونه ترسه کړي دي. امام محمد غزالی، امام فخرالدین رازی، ابو ریحان البيرونی، ابن سینا بلخی، ابو نصر فارابی، مولانا جلال الدین بلخی، خواجه عبدالله انصاری، عبدالحی گردیزی، سید جمال الدین افغاني، پیر روبسان، خوشحال خټک، میا فقیرالله جلال آبادی، عبدالرحمان بابا او په لسکونو نور پوهان داسې شخصیتونه دي چې خلپدونکي علمي کارونه ېې د بشريت په تاريخ کې ثبت شوي دي. نومورو پوهانو او لیکوالو هر یو په علمي ډګرونو کې غوره بریاوې تر لاسه کړي او د پوهې او بشريت په پرمختګ او بلایې کې ېې رول لوپولی دي.

له شک پرته د نومیالیو پوهانو موجودیت او د هغوي ارزښتمن علمي آثار، که له یوې خوا د هغوي

د پرله پسي او نه ستري کېدونکو هلو خلو پايله ده، له بلې خوا هغه مهال د علمي چاپېریال او د خېږنيزو مرکزونو شتون بنېي؛ خکه په کومه ټولنه کې چې علم او ادب ارزښت لري او وګړي يې له علم او پوهې سره مينه لري، مشران يې علم پالونکي خلک وي، هلته علم پرمختګ کوي او ولسونه مخ پر وړاندي خي.

تاریخي بنارونه لکه بلخ، هرات، غزنی، نیشاپور، سمرقند، بخارا، مرو، بست او داسي نور هر یو د نړۍ لوی علمي او مدنۍ مرکزونه ګنډل کېدل او د علم او پوهې طالبان له لري ځایونو خخه د علم د حاصلولو لپاره هلتله ورتلل.

ویلای شو چې زمور ګران هېواد د علم او تمدن زانګو ده او دا ايجابوي چې د افغانستان زامن د خپلې خاورې علمي تاریخ او مدنیت هېر نه کړي او د خپلو نیکونو په خېر د علم او پوهې د لاسته راړپلو لپاره د همت ملا وتری، خو زمور ملت یو خل بیا پخوانی لور علمي مقام ترلاسه کري. د هېواد هر اړخیز پرمختګ یوازې د علم او پوهې له لارې تر سره کېدای شي. له دې امله باید ټول د خپل ګران هېواد د معنوی او مادي پرمختګ او سوکالی په لاره کې خپلې هلې خلې وکاروی.



زده کوونکي دې د افغانستان د لرغونی علم او تمدن په هکله خبرې اترې وکړي.



د ګران هېواد له نومیالیو او مخورو علمماوو خخه د ځینو کسانو نومونه واخلي. د هېواد د ځینو بنارونو نومونه واخلي چې د علم او پوهې لرغونی مرکزونه ګنډل کېږي. ولې پخوا خلک د علم او پوهې د زده کولو لپاره زمور هېواد ته راتلل؟

